RNI Registration No: PUNPUN/2015/61118

SO KAHIYAT HAI SOORA (MONTHLY)
Volume 9 Issue 09
September 2023, S.A.S. Nagar (Mohali)

ਸਤੰਬਰ 2023
ਭਾਦੋਂ-ਅੱਸੂ
੫੫੫ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
₹20

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਚੰਦਾ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਬੈਂਕ ਜ਼ਰੀਏ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

Name of Account:	SO KAHIYAT HAI SOORA
Name of Bank:	Bank of Baroda
Branch:	Sector 59, Mohali. (Punjab)
Account No:	36770200000150
Swift Code:	BARBINBBCHD
IFSC Code:	BARB0SECMOH

ਚੰਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਦੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ/ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ/ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ/ ਬੈਂਕ ਖ਼ਾਤੇ ਵਿਚ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ 'ਚ ਜੇਕਰ ਆਪ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93577-23874 'ਤੇ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਵਟਸਐਪ ਨੰਬਰ : +91-93577-23874 'ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

See Online Edition :

www.akjmagazine.com

www.facebook.com/skhsoora

ਹੁਣ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਤੁਸੀਂ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵੈੱਬਸਾਈਟ www.akj.org 'ਤੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੂਆ

"ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ-ਮਿਲਾਵਾ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੱਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਕੁੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਬਿਖਲੀਪਤ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਅਲਪੱਗ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮਾਇਆਵੀ ਮਨੋਰਥ-ਮਈ ਬਿਖ ਬਿਹਾਝਣ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਭ ਲਲਚਾਏ ਭਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਨੂੰ ਤਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਡਿੰਭੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਸਹੇੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਮੱਤ ਅਚੱਲ ਉਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਭੀ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗਵਾ ਕੇ ਸੱਚੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਤੋਂ ਭੀ ਵਾਂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਹਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਪੱਗ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਹੇੜ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਾਤਿ ਹੀ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਹ ਨਾ ਇਤ ਕੇ ਨਾ ਉਤ ਕੇ। ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਾਜ-ਲੋਣ ਹੋ ਕੇ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਹੀ ਡੁਬ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਾਮ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਖ ਦੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਵਸ ਕੇ ਧਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਿਸਰਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਿਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇਆਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਮਾਈ ਦੇ ਤੁਫ਼ੈਲ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਉਹ ਵਡਭਾਗਾ ਜਨ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਮੱਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੀ ਹੈ।

SO KAHIYAT HAI SOORA
(Monthly)

RNI NO: PUNPUN/2015/61118

Volume 9 Issue 09

ਸਰਪ੍ਰਸਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਪਾਦਕ

ਭਾਈ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਭਾਈ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਭਾਈ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ,
ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਭਾਈ ਹਰਮੋਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ,
ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਨਕੂਵਰ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਗਰ

ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਇਕ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਤਿਕਾਰਤ ਹਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਾਹਦ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਗਤਿ-ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬਲੇ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ), ੧੫ ਭਗਤਾਂ, ੧੧ ਭੱਟਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਚਾਰ ਨਿਕਟਵਰਤੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗਾ ਕੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕੀਤੀ। ੧ ਸਤੰਬਰ ੧੬੦੪ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੦੯ ਈਸਵੀ 'ਚ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਬੀੜ ਨੂੰ 'ਗੁਰਗੱਦੀ' ਸੌਂਪ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਲਾਹੀ ਘਟਨਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ।

ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ 'ਚ ਨਵੀਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅਵੱਲ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਵਰਗ ਜਾਂ ਜਾਤ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਹੜਾ "ਸਭੁ ਕੋ ਮੀਤੁ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ ॥" ਅਤੇ "ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥" ਦੇ ਮਾਨਵ-ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਧਰਮੀ ਬਣਨ ਲਈ ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਮਜ਼੍ਹਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਮੁੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਰੁਬਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਅੰਤਰ-ਧਰਮ ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਹੋਂਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਨਾਯਾਬ ਨਮੂਨਾ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਰੂਪ, ਦੇਸ਼, ਜਾਤ ਅਤੇ ਨਸਲ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਵੋਤਮ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ
ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ : 532, ਫ਼ੇਜ਼-3ਬੀ1, ਐੱਸ. ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ, (ਮੋਹਾਲੀ)
ਪਿੰਨ : 160059
ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93177-53202
e-mail : akjmagzine@yahoo.com

Printed & published by Satinder Pal Singh on behalf of Satinder Pal Singh, Printed at Majestic Printing Press Bay Shop No.7, Near Chawla Nursing Home Phase 7, S.A.S. Nagar Mohali and published from H. No 532, Phase-3B1, S.A.S. Nagar, Mohali.
EDITOR: TALWINDER SINGH BUTTAR

ਬੇਨਤੀ

ਹਥਲਾ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਚੰਦਾ

ਭਾਰਤ : ਸਾਲਾਨਾ 200 ਰੁਪਏ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ 500 ਰੁਪਏ, ਪੰਜ ਸਾਲ 800 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 2000 ਰੁਪਏ

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ : ਸਾਲਾਨਾ 2000 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 15,000 ਰੁਪਏ

ਚੰਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੀ।

ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ

ਅੰਕ : ੯ ਸਾਲ : ੯ ਸਤੰਬਰ ੨੦੨੩

ਭਾਦੋਂ-ਅੱਸੂ, ੫੫੧ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਫ਼ਿਰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਚਨਾ ਨਾਲ 'ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ' ਜਾਂ ਜਥੇ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ।
ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਿਆਂਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਅਜੀਤਗੜ੍ਹ (ਮੁਹਾਲੀ) ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

> "ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੂਹਾਨੀ ਕਾਰਜ, ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਕੇ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ।
>
> -ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ

* ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਰੂਹਾਨੀ/ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।
* ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਫ਼ਿਰ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।
* ਲੇਖ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ।
* ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਹਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਕਰਾਂਗੇ।

ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ — 06
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ — 09
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ — 11
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ — 15
ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ — 19
ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੁਲੰਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਿਰਦਾਰ — 22
ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ

ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ — 24
ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ — 27
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ

ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ — 27
ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਜਪੁਜੀ), ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ

ਨਿਰਧਨਆਦਰੁਕੋਈਨਦੇਇ ॥ ਲਾਖਜਤਨਕਰੈਓਹੁਚਿਤਿਨਧਰੇਇ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜਉਨਿਰਧਨੁਸਰਧਨਕੈਜਾਇ ॥ ਆਗੇਬੈਠਾਪੀਠਿਫਿਰਾਇ ॥੧ ॥
ਜਉਸਰਧਨੁਨਿਰਧਨਕੈਜਾਇ ॥ ਦੀਆਆਦਰੁਲੀਆਬੁਲਾਇ ॥੨ ॥
ਨਿਰਧਨੁਸਰਧਨੁਦੋਨਉਭਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭਕੀਕਲਾਨਮੇਟੀਜਾਈ ॥੩ ॥
ਕਹਿਕਬੀਰਨਿਰਧਨੁਹੈਸੋਈ ॥ ਜਾਕੇਹਿਰਦੈਨਾਮੁਨਹੋਈ ॥੪ ॥੮ ॥
(ਰਾਗ ਭੈਰਉ, ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਘਰੁ ੧, ਅੰਕ: ੧੧੫੯)

ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਲੋਭ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋਈ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ (ਨਿਰਧਨ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲੱਖ ਯਤਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਅਮੀਰ ਬੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ (ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ, ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਰਹਾਉ)। ਜਦੋਂ ਗ਼ਰੀਬ, ਅਮੀਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਅਮੀਰ ਬੰਦਾ ਉਸ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ, ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਮੀਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਆਦਰ ਸਹਿਤ) ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਤੀਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਗ਼ਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦੋਵੇਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਈ ਭਾਈ ਹਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਲਾ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮੀਰ ਗ਼ਰੀਬ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਗ਼ਰੀਬ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਸਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਉਦੋਂ ਸੱਚਾ ਸੀ। ਸੰਸਾਰੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਪਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈਸੀਅਤ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਗ਼ਰੀਬ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਲੱਖ ਗੁਣ ਹੋਣ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਮੀਰ ਬਾਪ ਦਾ ਬੇਟਾ ਭਾਵੇਂ ਅਕਲੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੱਲੋ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਇਆਵੀ ਰੁਤਬਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨਸਾਨ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅੱਡ ਸਲੂਕ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਰੁਤਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਅੱਜ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਥਕ ਸਫ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ’ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਖਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ’ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ’ਤੇ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਜਾਂ ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਸੀਜਦੇ ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣਿਆਂ ਰੁਤਬਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਫ਼ੈਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ, ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਜਥੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਅਮੀਰਾਂ, ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਜਾਂ ਰੁਤਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉੱਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਾਰੀ ਮਰਤਬਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ’ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਸੀਜਦੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈਸੀਅਤ, ਪਹੁੰਚ, ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸਾਰਖੇ ਨਿਮਾਣੇ ਗੁਰਮਤਿ ’ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੋਭਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਘਰਾਂ ’ਚੋਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਥ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਸਵਾ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋਆਂ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪੱਲਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨੀਚ ਸੰਮਾਲਨ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਪੰਥ ’ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖ਼ੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵਰਗੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਭ ਪਾਸੇ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲ-ਬਾਲੇ ਹੋ ਸਕਣ।

ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬੇਦ ਵਖਾਣੈ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਤਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਏ ਦੁਖੋ ਦੁਖੁ ਕਮਾਵਣਿਆ ॥੭॥ (॥੮॥੭॥੮॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੧੪)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੀ ਇਹ ਤਿਤੁਕੀ ਸਿਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਨਮਤ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਆਲੂਦਗੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਖਾਣਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਬਿਧਿ ਭਰਮ-ਭੁਲਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ, ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚਉਥੇ ਪਦ ਦੀ ਤੱਤ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਲਭਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵੇ ਬਿਨਾਂ, ਭਾਵ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਬਿਨਾਂ ਤੱਤ ਆਤਮ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਆਨਮਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਦੁਖੋ ਦੁਖ ਹੀ ਵਿਹਾਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਤੱਤ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੱਤ ਤਾਂ ਸੰਭਾਲੇ ਜੇ ਆਨਮਤ ਦੀ ਆਲੂਦਗੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਾਇਣ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਰਹੇ ਬਿਲਲਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਵੀ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥੩॥ (॥੮॥੯॥੧੦॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੧੫)

ਹਠ-ਜੋਗ ਆਦਿ ਆਨਮਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਣਹਾਰੇ ਗੋਰਖ ਆਦਿਕ ਸਿਧ ਜੋਗੀ ਬਥੇਰਾ ਬਿਲਲਾ ਹਟੇ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਮੁ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਿਨਾਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮੁ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਬਣੇ ਬਿਨਾਂ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸੱਚਾ ਆਤਮ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਭੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਨਿਗੁਰੀ ਹੀ ਪਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਬਲੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਰਣਾਈ ਆ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗੀ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੀ ਹੀ ਪੂਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਵੇਗੀ।

ਇਹੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ ਇਕੁ ਨ ਧਿਆਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲਾਗੀ ਬਹੁ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥
ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੋਰੁ ਵਧੇਰੈ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਵਣਿਆ ॥੩॥ (॥੮॥੧੧॥੧੨॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੧੬)

ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾ ਧਿਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਲਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਮਸਤ ਗਰਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਲਥ ਪੱਥ ਹੋਇਆ ਤਟਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿਖੇ ਪਿਆ ਭਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਥਾਂ, ਤਟਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਭਰਮਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਭਰਮਨਹਾਰੇ ਅਲ੍ਹੜ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਹੰਕਾਰ-ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਿ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਚਮੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਬਣੇ, ਗੁਰਮੰਤਰ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚਿ ਜੁਟ ਜਾਵੇ। ਐਸਾ ਜੁਟੇ ਕਿ ਜੀਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਰਹੇ।

ਪੰਡਿਤ ਪੜਹਿ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਭਰਮਾਵਹਿ ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭ ਸੁਧਿ ਗਵਾਈ ਕਰਿ ਅਵਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਿਆ ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਤਤੁ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥
ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਮਾਰੈ ਅਪੁਨਾ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਦਰੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥੩॥ (॥੮॥੧੨॥੧੩॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੧੬-੧੭)

ਵੇਦ-ਪਾਠੀ ਪੰਡਿਤ ਬੇਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਵਾਦ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਸੁਆਦ ਦਾ ਨਾ ਆਉਣਾ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ, ਦਰ-ਅਸਲ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੀ ਸੱਚੇ ਰਸ ਸੁਆਦ ਹੀਣ ਹੈ। ਉਕਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਹੀ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦੀ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਮਨੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨਹਾਰੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ-ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਭਰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੋਹ-ਮਮਤਾ ਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਸੁਧ ਗੰਵਾ ਛਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਰੇ ਹੀ ਅਉਗੁਣ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਉਗੁਣ ਕਮਾ ਕਮਾ ਕੇ ਪਛੋਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਭੀ ਹਿਰਦਿਓਂ ਨਹੀਂ, ਉਪਰ ਉਪਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਪਛੋਤਾਵਾ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਿਬੇੜ ਵਿਚ ਲਿਬੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਛਿਨ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੱਤ ਪਦਾਰਥ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਪਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਏਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ

ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਵਸੇ। ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨ ਮਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਿਆਂ ਮੁਕਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸਿਰ-ਖਪਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਪੜਿ ਪੜਿ ਥਾਕੇ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਈ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਾਲੇ ਸੁਧਿ ਨ ਕਾਈ ॥
ਬਿਖੁ ਬਿਹਾਝਹਿ ਬਿਖੁ ਮੋਹ ਪਿਆਸੇ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਵਣਿਆ ॥੭॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਾ ॥ ਦੂਜਾ ਮਾਰਿ ਮਨੁ ਸਚਿ ਸਮਾਣਾ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਰਤੈ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਵਣਿਆ ॥੮॥੧੭॥੧੮॥
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੦)

ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਘੋਖ ਘੋਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਨੰਦ-ਮਈ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਤਮ-ਅਨੰਦ-ਦਾਤਨੀ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਬਲਕਿ ਆਨਮਤ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਪੜ੍ਹਾਕੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨੀ (ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨੀ ਹੋਰ ਜਾਲ ਸਿਟਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਏਹਨਾਂ ਹਿਰਦੇ-ਜਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਜਲਨ ਦੀ ਸੁਧ ਮਾਤਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨ ਦੀ ਜਲਾਂਦ ਦਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਿਖ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਰੀਦਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਸ ਬਿਖ ਨੂੰ ਬਿਹਾਝਦੇ ਹਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਹ ਬਿਖ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਈ ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਸੇ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਸ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੂੜ ਹੀ ਵਿਹਾਝਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੂੜ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਮੁਖੋਂ ਕੂੜ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੂੜ ਮਈ ਬਿਖ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦੀ ਬਿਖਿਆ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਪਛਾਨਣਾ ਤੇ ਵਿਹਾਝਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਵੈਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਚੜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਵ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਮਨ ਹਿਰਦਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਕੋ ਨਾਮ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਵਸਦਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਨਦਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਵਿਹੂਣ ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਨਿਰਾ ਕੂੜਾਵਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੱਤ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਹੈ।

ਲਿਖਦਿਆ ਲਿਖਦਿਆ ਕਾਗਦ ਮਸੁ ਖੋਈ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਨ ਕੋਈ ॥
ਕੂੜੁ ਲਿਖਹਿ ਤੈ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਜਲਿ ਜਾਵਹਿ ਕੂੜਿ ਚਿਤੁ ਲਾਵਣਿਆ ॥੬॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੋ ਸਚੁ ਲਿਖਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥
ਸਚੁ ਕਾਗਦੁ ਕਲਮ ਮਸਵਾਣੀ ਸਚੁ ਲਿਖਿ ਸਚਿ ਸਮਾਵਣਿਆ ॥੭॥ (॥੮॥੨੨॥੨੩॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੩)

ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਣਹਾਰਿਆਂ ਅਨਮਤੀਆਂ ਨੇ ਆਨਮਤ ਭਰੇ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗੰਵਾਏ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਬੁਘਤੇ ਘਸਾ ਘਸਾ ਮੁਕਾ ਮੁਕਾ ਕੇ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਹੀ ਸਿਟ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਦੀ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕੂੜ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਾ ਕੂੜ ਹੀ ਕਮਾਵੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਕੂੜ ਲਿਖਣ ਕਮਾਵਣਹਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ਤਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੂੜ ਵਿਖੇ ਚਿਤ ਲਾਉਣਹਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਲ ਸੜ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬੇਹਤਰ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਅਨਿੰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਹਨ, ਉਹ ਜਦ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਹੀ ਵੀਚਾਰ-ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਸਦਾ ਲੇਖੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਭੀ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਬੇਚਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਭੀ ਧ੍ਰਿਗਾਕਾਰ ਦਾ ਅਵੈੜਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ- "ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥...॥੧॥ (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ: ੧੨੪੫) ਸੇ ਜਨ ਸਦਾ ਹੀ ਸਚੇ ਹਨ ਜੋ ਹਿਤੋਂ ਚਿਤੋਂ ਕੇਵਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਮਿਤ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵੀਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਮੋਖ ਦੁਆਰ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੇਈ ਜਨ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਗਦ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖਣ ਹਿਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਓਹ ਕਾਗਦ ਭੀ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇ ਸਚ ਸਰੂਪਾ ਹੈ। ਓਹ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਭੀ ਧੰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸਚ ਸਰੂਪਾ ਹੈਨ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ, ਨਿਰੀ ਹੀ ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਲਿਖਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਾ ਕਚ-ਪਿੱਚਾਪਣ ਹੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਭਰੀਆਂ ਕਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਜੁ ਹੋਈਆਂ। ਓਹ ਅਵਿਦਿਆ ਭਰੀਆਂ ਕਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੁਲਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਥਾਉਂ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਓਹ ਐਉਂ ਭਰਮਦੇ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਞੇ ਘਰ ਵਿਖੇ ਕਾਉਂ ਕਉਏ ਲੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:

ਸਬਦੁ ਵਿਸਾਰਨਿ ਤਿਨਾ ਠਉਰੁ ਨ ਠਾਉ ॥
ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਲੇ ਜਿਉ ਸੁੰਞੈ ਘਰਿ ਕਾਉ ॥...॥੫॥ (॥੮॥੨੨॥੨੩॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੩)

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਚੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਹਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ (ਹਲਤ ਪਲਤ) ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਗੰਵਾ ਲਏ ਹਨ। ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਸਹੇੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਤਿਨੀ ਦੋਵੈ ਗਵਾਏ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਵਣਿਆ ॥੫॥ (॥੮॥੨੨॥੨੩॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੩)

ਨਿਰੀ ਕੂੜਾਵੀ ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਵਿਹਾਝਣਹਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਗਲੇਰਾ ਗੁਰਵਾਕ ਭੀ ਖ਼ੂਬ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:

ਇਕਿ ਕੂੜਿ ਲਾਗੇ ਕੂੜੇ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥
ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਡੋਬੇ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਵਣਿਆ ॥੬॥ (॥੮॥੨੩॥੨੪॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੪)

ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ

ਇਸੁ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੈ ॥ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੈ ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨ ਦਿਖਾਵਣਿਆ ॥੭॥ (॥੮॥੨੩॥੨੪॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੪)

ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਘੁਥੇ ਹੋਏ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੋਨਧਾਰੀ ਆਦਿਕ ਆਨਮਤੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ-ਉਕਤ ਸਮਾਧੀਆਂ ਬਥੇਰੀਆਂ ਲਾਇ ਥਕੇ, ਪਰ ਸਭ ਬਿਰਥੀਆਂ ਹੀ ਗਈਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਤਾਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਤੀਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਖਿੰਡੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ

ਹਨ, ਉਥੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਕਿਥੇ ? ਲੋਕ-ਵਿਖਾਵੇ ਦੀਆਂ ਪਖੰਡ-ਉਪਾਧੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਨਮਤੀ ਲੋਕ ਏਤਨੇ ਮਾਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ, ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਰੀਰਕ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖੱਚਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੱਚਤਪੁਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਜਣ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਖੇਡ ਵਲ ਭੀ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਂਦਾ ਮੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀ ਧਿਆਨ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਹਟ ਚੁਕੇ, ਪਰ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਨਾ ਦਿਸ ਸਕਿਆ, ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਰਸਾਂ ਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਤਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹੀ; ਏਹਨਾਂ ਸਰੀਰਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਬਰੀਕੀ ਤਕ ਨਾ ਅਪੜ ਸਕੇ। ਪਰ-

ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਖਾ ॥ ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ ॥੩॥ (॥੯॥੧॥੩੬॥)
(ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ, ਪੰਨਾ: ੩੩੦)
(ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤਨ ਵਿਖੇ ਆਤਮ-ਝਲਕਾਰਾ ਕੋਈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਜਨ ਕੇਵਲ ਸੇਈ ਹਨ, ਜੋ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਭੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਣ ਦਿੰਦੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੱਚਾ ਚਾਨਣ ਅਤੇ ਆਨਮਤ ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਸਹੇੜਿਆ ਹੋਇਆ ਘੁੱਪ ਅੰਧੇਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਚਾਨਣ ਅੰਧੇਰੇ ਤੋਂ ਵਖੋ ਵਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਅਗਲੇਰੇ ਗੁਰਵਾਕ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੂਬ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਏਹ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਿ ਆਤਮੇ ਚਾਨਣਾ ਹੀ ਚਾਨਣਾ ਬਿਸ਼ੁਗੁਫ਼ਤ ਹੋ ਕੇ (ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ) ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰਾ ਗੰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਆਤਮ-ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਇਹ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਆਸੀ ਜਨ ਦੀ ਆਤਮ-ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿਖੇ ਜਾਇ ਘੁਲ ਮਿਲ ਘਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਅਪੜ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੂਝ ਬੂਝ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਚੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਅਤਿ ਉੱਚ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਪਰਤੱਖ ਪੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇਹ ਅਨੋਖਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਰਤੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇਹ ਅਨੂਪਮ ਦਰਸਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਨਮਤ ਮਤਾਂ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਹੀ ਰੱਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੀਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇਗਾ, ਉਹ ਸਰੂਪ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਮਰਾਹੇ ਗਏ ਆਨਮਤਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਅੰਤਰਗਤਿ (ਆਤਮ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਹੀ) ਨਿਰਗੁਣ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਨਮਤ ਦੀਆਂ ਦਰਸਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਭੀ ਸਭ ਅਨੁਮਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਥੇ ਨਮੂਦ ਮਾਤਰ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਭਾਲਣਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਐਸੇ ਭਾਲਣਹਾਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਨਿਰੇ ਵਿਗਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਵਿਗਾਰੀ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰਵਾਰੋਂ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਲਖਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਓਹ ਸਾਰੀ ਅਵਰਦਾ ਬੇਸੂਝ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਬਿਨਾਂ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ (ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ) ਇਹ ਵਿਲੱਖਣਤਾ-ਮਈ ਵਾਧਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ-ਮਈ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਨਿਰੀ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਥੱਰਰਾਟ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਚਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ-ਦੀਖਿਆ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਤੋਰਾ ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਕਿਰਪਾ ਕਟਾਖਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਬਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਧਸਦਾ ਤੇ ਰਸਦਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਅਗੇ ਲਿਖੇ ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਖ਼ੂਬ ਨਿਰੂਪਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲਾਇਆ ॥ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ ॥
ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਏ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਣਿਆ ॥੨॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਸਚੁ ਨੇਤ੍ਰੀ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣੁ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਣਿਆ ॥੩॥
ਸਰੀਰਹੁ ਭਾਲਣਿ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਜਾਏ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਲਹੈ ਬਹੁਤੁ ਵੇਗਾਰਿ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥
ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੇ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਫਿਰਿ ਘਿਰਿ ਆਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਥੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥੪॥
(॥੮॥੨੪॥੨੫॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੪)

ਅਨਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ, ਘੁੰਮ ਘੁੰਮ ਕੇ, ਹੰਢ ਹੰਢ ਕੇ, ਮੁੜ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ, ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ ਆਇਆਂ ਹੀ ਸੱਚੇ ਵਖਰ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਝੋਂ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਘੁਥੇ ਹੋਏ ਆਨਮਤੀ ਲੋਕ ਜਮਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹੀ ਚੁਰਾਸੀਹ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੋਕੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਦਮ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਰੋਗ ਭਰੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਪਏ ਏਹ ਸੱਟਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੰਦਗੀ ਬਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਬਿਸ਼ਟਾ (ਗੰਦਗੀ) ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਸ਼ਟਾ ਵਿਖੇ ਫਾਥੇ ਹੋਏ ਹੀ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ-

ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ਜਮਕਾਲਿ ਗਰਠੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਰੋਗੀ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਿਸਟਾ ਮਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥੭॥ (॥੮॥੨੫॥੨੬॥)
(ਮਾਝ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੨੫)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਫ਼ਾਈ ਸਹਿਤ ਸਜਾਵਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਚੌਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪਰਮ ਸਨਮਾਨੀਕ ਅਤੇ ਅਦਬ ਪੂਰਤ ਹੈ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਤਾਈਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਾਕ ਨਾ ਲਵੇ ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਵਾਕ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਸਜੇ, ਉਹ ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਅਦਬ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਰ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਰਮ ਮਿਆਰ ਹੈ। ਅਦਬ ਸਨਮਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦੀਆਂ ਅਨਿੰਨਤਾ ਪੂਰਤ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀਆਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਮਨ, ਬਚਨ, ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਕਲਿਆਣ-ਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਡਿੰਭੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵਣੀ।

ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਚੇ ਸੁਚੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਉੱਤੇ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸਿੰਘਾਸਣ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਬਸਤਰ ਚਾਹੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਹੀ ਹੋਣ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੁੱਛ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਰੰਗਦਾਰ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੁਮਾਲਾਂ (ਪਟੋਲਿਆਂ) ਦਾ ਸਜਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਨਾਵਟੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰੁਮਾਲੇ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਉੱਤੇ ਸਜਾਉਣੇ ਮਹਾਂ ਮਨਮਤਿ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹਨ।

ਸਿੰਘਾਸਨੀ ਰੁਮਾਲ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਤੇ ਸਾਫ਼, ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਪੰਜ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸੁਖਾਸਨੀ ਸਿੰਘਾਸਨ ਨਿਰਾਲੇ ਪੀੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਪਲੰਘ ਤੇ ਹੋਵੇ। ਹੇਠਾਂ ਗੁਦੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਛਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇ।

ਕਿਸੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਤਾੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਅਨਿੰਨਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਹੀਨਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਵੱਖਰਾ ਕਮਰਾ ਸੁਖਾਸਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਲੰਘ-ਪੀੜ੍ਹਾ ਵਿਛਾਵਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਗ਼ਰੀਬ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਰ ਪੂਰਨ ਅਦਬ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਅਲਮਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਜਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਾ ਖ਼ਾਨਾ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਗ਼ਰੀਬੋ ਗ਼ਰੀਬੀ ਵਾਲੇ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਵੇ।

ਸੁਖਾਸਨ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਧੂਪ ਧੁਖਾਣੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਆਤਮਕ ਸਰੂਪ, ਉਸਨ-ਸੀਤ ਅਤੇ ਖੁਧਿਆ-ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਮ ਅਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਨਾਲੇ ਸਿਆਲੇ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਬਸਤਰ ਉਢਾਵਣੇ ਅਤੇ ਭੋਗ ਲੁਆਉਣਾ ਇਹ ਨਿਰੀ ਆਨਮਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਸਿੰਘਾਸਨੀ ਅਸਥਾਪਨ ਉੱਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਨਾਵਟੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਜਾਵਣੀਆਂ ਨਿਰੀ ਮਨਮਤਿ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਰਬਾਰੀ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਫ਼ਾਈ ਸਹਿਤ ਸਜਾਵਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਚੌਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪਰਮ ਸਨਮਾਨੀਕ ਅਤੇ ਅਦਬ ਪੂਰਤ ਹੈ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਤਾਈਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਾਕ ਨਾ ਲਵੇ ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਵਾਕ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਸਜੇ, ਉਹ ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੈਠਣਾ ਪੂਰਨ ਅਦਬ ਸਨਮਾਨਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਾਹਲੇ ਬਿਵਹਾਰੀ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕੀਤੇ ਤੇ ਜੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਸਮੇਤ ਨਿਰਝੱਕ ਹੋ ਕੇ ਤਾਬੇ ਸਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਉਹ ਅਨਿੰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਮੈਦਾਨੇ (ਪਾਖ਼ਾਨੇ) ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਜਾਮੇ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਭੁਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੱਚੀ ਸੁਚਿਆਰਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਜਾਮਾ ਲਾਹ ਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤੇੜ ਕਛਹਿਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਅਟਪਟੇ ਕਛਹਿਰੇ (ਨਿੱਕਰਾਂ) ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਾਜ ਉਘੜਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਅਕਸਰ ਪਾਜਾਮੇ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਸਜਣ ਸਮੇਂ ਅਣਲਗ ਸਲਵਾਰਾਂ ਪਾਜਾਮੇ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠਣ, ਕਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਏ ਸੜੇ ਹੋਏ ਪਾਜਾਮੇ (ਸਲਵਾਰਾਂ) ਪਾ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਣ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ ਬੈਠਣ। ਜੋ ਸਲਵਾਰ (ਪਾਜਾਮਾ) ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਤਾਬੇ ਨਾ ਬੈਠਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਚਕ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੂੱਛ ਸਲਵਾਰ ਪਾਜਾਮੇ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰੀ-ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ (ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟੀ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਜਾਮੇ ਸਜਾਏ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿੱਦਿਤ ਰਹੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੇਵਾ, ਨਿਕਟਤਾ ਨਮਿੱਤ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਪਾਜਾਮੇ ਖ਼ਾਸ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸੇਵਾ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਖ਼ਾਸ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਜੋ ਨਿਕਟੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਇਸ ਅਦਬ ਸਨਮਾਨਤਾ ਪੂਰਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦੇਣਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

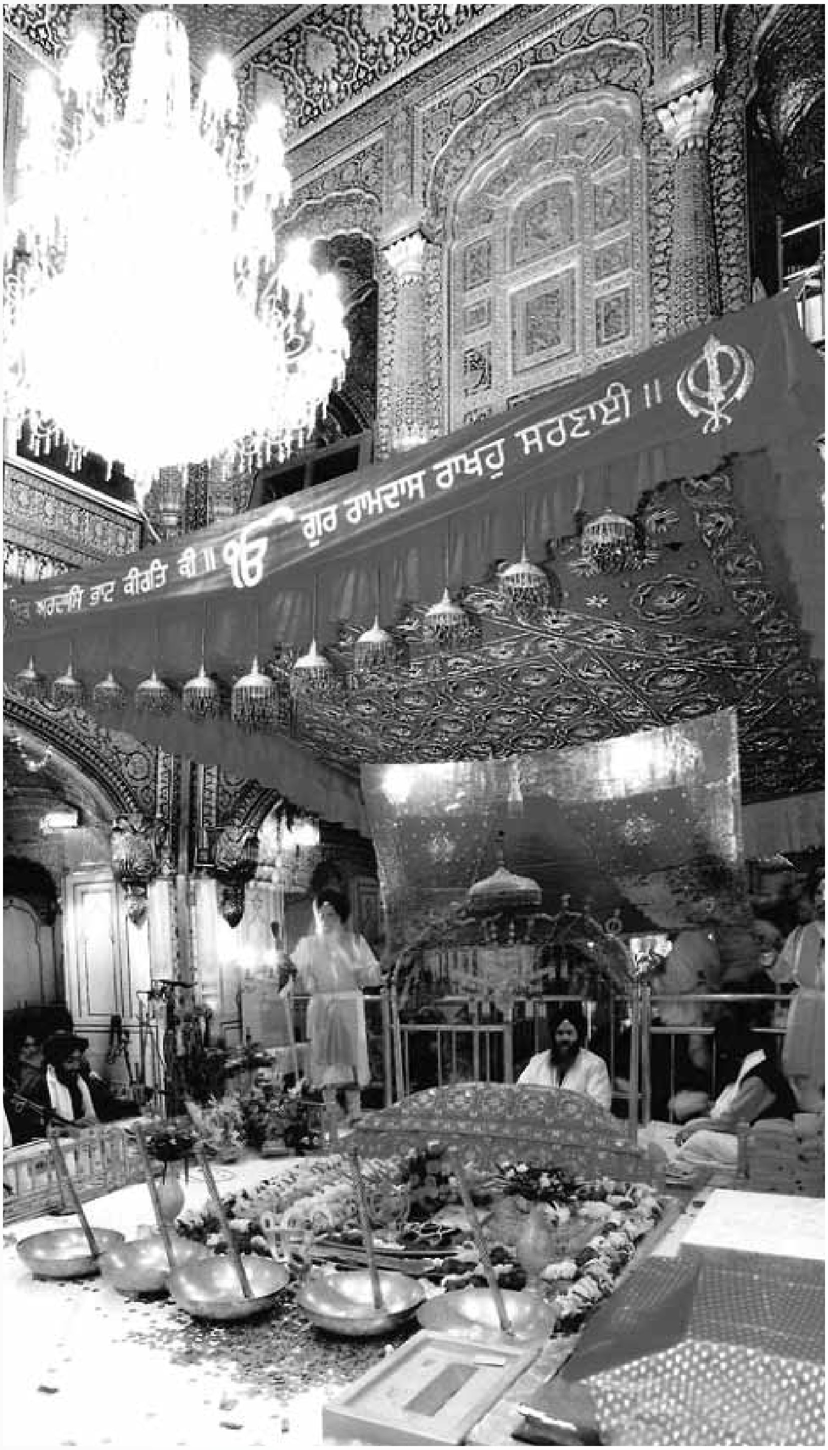

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰੀ ਨਿਕਟੀ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰੀਸੇ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਝੱਕ ਹੋ ਕੇ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਲਾ ਕੁਚੈਲਾ ਪਾਜਾਮਾ ਪਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲੋਕ ਅਦਬ ਸਨਮਾਨਤਾ ਵਾਲੀ ਰਹਿਤ-ਰਹਿਣੀ ਤੋਂ ਉੱਕੇ ਹੀ ਬੰਚਿਤ ਹਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਫਲਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਕਈ ਨਾਮ-ਧਰੀਕ ਨਿਰਭੈ ਸਿੱਖ ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਵੀ ਡਿੱਠੇ ਹਨ ਜੋ ਸੜੇ ਹੋਏ ਪਾਜਾਮੇ ਅਤੇ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੁਰਾਬਾਂ ਵਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬੇ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਬੂਟਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬੂਟਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾਂ ਤੋਂ ਸੜੇ ਹੋਏ ਚਮੜੇ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਬੇ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਂਜ ਉਹ ਗੁਰ-ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਨੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉੱਕਾ ਅੰਨ-ਜਲ ਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਨੇਮ ਭਰੀ ਨਿੰਮਰਤਾ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਸ਼ ਕਿ ਉਹ ਉਪਰ ਦੱਸੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸਨਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ!

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਾ ਹੀ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਨਾਮ ਦਿਤਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਨਾਮ (ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ) ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਚਾਹੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਦਵਾਇਆ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਭੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਾ ਹੀ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਨਾਮ ਦਿਤਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਨਾਮ (ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ) ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਚਾਹੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਦਵਾਇਆ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਅਜ 'ਸਤਿਜੁਗੀ' ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣ ਕੇ ਭੁੜਕ ਉੱਠੇ ਹਨ। ਬੀਮਾਰੀ ਦਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸੂੰਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਤੀਏ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਬੀਮਾਰੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਤੀਏ ਮੰਨਣੋਂ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ।

"ਇਹੁ ਸਿਮਰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥੬॥"
(ਰਾਮਕਲੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ : ੯੭੦)
ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਹਿਮਾ-ਮਈ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਨ? ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ ਸਿਖ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਹਮਾਕਤ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਨੋ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀ ਹਮਾਕਤ ਭੀ ਕੀਤੀ। ਬੱਸ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਡੰਮ੍ਹ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਮਨਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਈ। ਨਾਮ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਤਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ। ਇਕੋ, ਕੋਈ ਇੱਕ ਇਕੇਲਾ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਪਰਪੱਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਅਸੂਲ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮਨਮਤਿ ਤੇ ਮਹਾਂ ਮਨਮਤਿ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਹੈ-

ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ-ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਹੱਟ ਚਲਾਉਣਹਾਰਾ, ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇਵਣਹਾਰਾ, ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਚਵਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਸੱਚ ਸੱਚਾ ਸਭਦੂ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਦ, ਇਕ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਟਿੱਕੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੀ ਲਿਵ ਧਿਆਨ ਧੇਯ ਵਿਖੇ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੋਵੇ। ਯਥਾ-

ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਭਦੂ ਵਡਾ ਹੈ ਸੋ ਲਏ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਟਿਕੇ ॥
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿ ਸਚੁ ਧਿਆਇਦਾ ਸਚੁ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਇਕੇ ॥
ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੀਤੇ ਵਸਿ ਛਿਕੇ ॥...(॥੮॥)
(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ :੪, ਪੰਨਾ : ੩੦੪)

ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸਉਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ-

(੧) ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੨) ਸੋਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਮਿਲਿਆ।

(੩) ਜੋ ਜੋਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਕਰਤੇ ਜੋਤੀਯ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੋਵੇ।

(੪) ਜੋ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਹੱਟ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ।

(੫) ਜੋ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਸੱਚੀ ਵੱਥ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦਾਤਾਰ ਹੋਵੇ।

(੬) ਜਿਸ ਦਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਿਵ-ਧਿਆਨ-ਧੇਯ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਵਿਖੇ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ।

(੭) ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵੱਸ ਕਰ ਕੇ ਛਿੱਕੇ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਹੋਣ।

(੮) ਜਿਸ ਨੂੰ "ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ" ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਵੇ।

ਇਹਨਾਂ ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਣਾ ਖਣਾ ਥੋੜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਥੇ ਅਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇੱਟ ਚੁਕੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਆਪੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਥਾਪੇ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਟਿੱਕੇ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਗਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਨੇਕ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਬੱਸ ਹਰ ਕੋਈ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੰਤ੍ਰ ਫੂਕ ਕੇ ਇਕ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਥਾਉਂ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂਓਂ ਘਟ ਕੋਈ ਸਦਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਲੱਗ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਲੱਗ, ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਲੱਗ, ਗਹਿਰ ਗਭੀਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਲੱਗ, ਇਤਿ ਆਦਿ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਗੁਰ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੰਤਗੀਰੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਈ, ਓਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੋਹਿਥਾ "ਸਤਿਗੁਰੂ"-

ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹੱਤੁ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਰਤੱਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਤਰੇ। ਜੋ ਅਲਪੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰੀਸੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਹਮਾਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੀ ਅਗਲਾ ਗੁਰਵਾਕ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਘਟਦਾ ਹੈ :-

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਸੈ ਹੋਰਿ ਕਚੁ ਪਿਚੁ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਝੜਿ ਪੜੀਐ॥
ਓਨ੍ਹਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਹੈ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਨੋ ਝਖਿ ਮਰਦੇ ਕੜੀਐ॥੯॥
(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ : ੩੦੪)

ਭਾਵ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੋਣ ਕਰਿ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨੀ ਬਣਿ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਹੋਰ ਅਲਪੱਗ ਪੁਰਸ਼, ਸਰਬੱਗ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰੀਸੈ ਕਚ ਪਿਚ ਬਾਣੀ, ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਢੀਠਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕੂੜਿਆਰ ਹਨ ਅਤੇ ਐਸੇ ਕੂੜ ਕੁਫ਼ਰਾਨੀ ਕੂੜਿਆਰ ਪੁਰਸ਼ ਛੇਤੀ ਹੀ ਝੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੂੜ ਪਾਜ ਉਘੜਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾਸ ਲਖਤਾ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਉਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਅਰਲ ਬਰਲ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਅਭਿਪਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਬਿਖ ਦੇ ਬਟੋਰਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਿਖ ਮਾਇਆ ਹੇਤ ਹੀ ਉਹ ਪਏ ਝਖਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਪਏ ਸੜ ਸੜ ਕੜ੍ਹ ਕੜ੍ਹ ਮਰਦੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਉਹ ਬਣ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣਾ ਝੱਸ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਨਵੇਂ ਡੰਮ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਗਵ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕੋਹਤੂਰ ਤੋਂ "ਸਰਮਨ ਔਫ ਦੀ ਮਾਊਂਟ (Sermen of the Mount) ਦਾ ਰੱਬੀ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਲਿਆਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਹ ਐਵਰੈਸਟ ਤੋਂ ਇਲਹਾਮੀ ਮੈਸੇਜ (ਸੰਦੇਸ਼ਾ) ਲਿਆਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਹੈ:-

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ॥
ਬਾਣੀ ਤ ਕਚੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ॥
ਕਹਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ ਕਚੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਰਸਨਾ ਕਹਿਆ ਕਛੂ ਨ ਜਾਣੀ॥
ਚਿਤੁ ਜਿਨ ਕਾ ਹਿਰਿ ਲਇਆ ਮਾਇਆ ਬੋਲਨਿ ਪਏ ਰਵਾਣੀ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ॥੨੪॥
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩ ਅਨੰਦੁ, ਪੰਨਾ : ੯੨੦)

ਕੋਈ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਡੰਭ ਰਚਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਡੰਮ ਰਚਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਹੇੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਆਪਾ-ਪੰਥੀ-ਗੁਰੂ-ਡੰਮ੍ਹੀਏ ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਦੁਪਹਿਰ ਉਗਵ ਉਪਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਭਵਿਸ਼ਤ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ **"ਘਰ ਘਰ ਹੋਇ ਬੈਠ ਹੈਂ ਰਾਮਾ॥ ਤਿਨ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਕੋਊ ਕਾਮਾ॥" (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਕਲਕੀ, ੧੨-੪)**

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ-

ਜਦ ਤਾਈਂ ਅਸਾਡੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗੁਰਦੇਵ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਅਤੇ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਗੁਰਮੰਤਰ ਲੈਣ ਦੀ ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਚੱਲੀ ਰਹੀ, ਤਦ ਤਾਈਂ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅੰਦਰ ਉਚ ਕਮਾਈਆਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਜੀਵਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭੀ ਇਸ ਗੁਰ-ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਭੰਗਣਾ ਪਈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਡੰਮ੍ਹ ਦੀ ਗੀਤਾ ਪਸਾਰ ਬੈਠੇ। ਅਜਰ ਪਦ ਜਰਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੋ ਗਈ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਭੀ ਗਵਾ ਬੈਠੇ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਲੋਂ ਉਕਾ ਹੀ ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਵਾ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿਖੇ ਦੁਫਾੜ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅੰਦਰ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਨੇ-ਦੰਨੇ ਲੀਡਰ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਤੁਫ਼ੈਲ ਹੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਹਾਨੀ ਪੁਜੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਹਨ। ਕਦੇ ਇਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਤੰਦਣ-ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਭੀ ਤੀਸਮਾਰ ਖਾਂ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਜਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਧੜੇਬੰਦੀ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ-ਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਜਾ ਦਮ ਭਰਦੇ ਹਨ।

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਜਾਂ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਹ ਮਨਚਲੇ ਲੋਗ ਮਨਜ਼ੂਰੇ ਨਜ਼ਰ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਤਾ ਛਡਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚੱਕਰ-ਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਭੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਮੁਸਤਹਿਕ ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਦਰ-ਅਸਲ ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ ਮਹਾਂ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਥਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ? ਕੀ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੁਰੂ ਡੰਮ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾ ਰਹੇ? ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੱਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਮਸਰੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬਣ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ ਸਰਬੱਗ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋ ਖਲੋਵਣ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜ਼ਲੀ ਤੇ ਅਬਦੀ ਗੁਰੂ, "**ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ॥**" (ਪਾ: ੧੦, **ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ**, **ਪਦਾ ੯ ॥**) ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤਿ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ। ਇਸ ਬਿਧ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਲਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਆਤਮ-ਸ਼ਕਤਿ ਵਰਤਾਈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਡੰਮ੍ਹ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀ ਬੁਲ-ਹਵਸੀ ਵਾਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਆਈਨੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਉਲਟ ਫ਼ੇਰ ਓਹੋ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲਾਇਆ ਲੋੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ, ਗੁਰ-ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਪਦਵੀ ਦੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਘੋਰ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਰ-ਚਸ਼ਮੇ

ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ (ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਵਿਚਾਰ, ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ) ਕਰਨ ਕਰਾਵਣ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹੁਕਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ, ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ, ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਾ ਇਹੋ ਸੱਚਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ-

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕਮਾਵਣੇ ਸਚਾ ਏਹੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥...੧ ॥ (॥੪ ॥੨੯ ॥੯੯ ॥)
(**ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ : ੫੨**)

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕਮਾਵਣੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮਾਂ ਸਿਰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਅਰਥਾਤ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ, ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ।...

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਰਸ਼ਾਰ ਸਰੋਵਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸਰ-ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੋ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਤ-ਚਕੋਰਾਂ ਦੀ ਜਲਨ ਬੁਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ਜਨਾਂ ਦੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਹੋਵੈ ਪਰਮਗਤਿ ਮੇਰੀ ॥
ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਮਨੂਆ
ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇ ਜੀਉ ॥੧ ॥
(॥੪ ॥੨੩ ॥੩੦ ॥)
(**ਮਾਝ ਮ:੫, ਪੰਨਾ : ੧੦੩**)

ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਆਪੋਂ ਬਣ ਬੈਠੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਅਪਿਉ ਨਿਝਰ ਝਰਨਿਆਂ ਦੇ ਝਰਨ ਵਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ? ਐਵੇਂ ਗਦੀਆਂ ਮੱਲ ਮੱਲ ਕੇ ਅਤੇ ਚੌਰ ਝੁਲਾ ਝੁਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਰੀਸਾਂ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤੇ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਕੂੜੀਆਂ ਹਾਠੀਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਹਠੀਸਾਂ ਐਥੋਂ ਤਾਈਂ ਅੱਪੜ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਰੀਸੇ ਕੂੜੀਆਂ ਕਚ-ਪਿਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਭੀ ਉਚਾਰਨ ਲਗ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਤਸੂ ਮਾਤਰ ਤਸੱਲੀ ਭੀ ਕਿਸੇ ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨਹਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਰਸਾਇਣ-ਕਲਾ ਇਸ ਅਗਲੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਕਿਆ ਸੁੰਦਰ ਵਰਨਣ ਹੈ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮੀਠੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਚਖਿ ਡੀਠੀ ॥
ਅੰਤਰਿ ਪਰਗਾਸੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵਣਿਆ ॥੧ ॥
ਹਉ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਵਣਿਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੁ ਸਾਚਾ ਮਨੁ ਨਾਵੈ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਵਣਿਆ ॥੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ (॥੮ ॥੭ ॥੮ ॥)
(**ਮਾਝ ਮ:੩, ਅਸਟਪਦੀਆ, ਪੰਨਾ : ੧੧੩**)

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਮਰ ਕਲਾ ਵਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰਖੀ ਮੀਠੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤੌਫ਼ੀਕਾਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਚੱਖਣ ਭੁੰਚਣ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਘਟਾਂ ਅੰਤਰਿ ਰਸ ਜੋਤਿ ਪਰਗਾਸ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦੇ ਅਮਿਉ ਗਟਾਕ ਗਟਕੀਂਵਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਅਮਿਉ ਗਟਾਕ ਗਟਕੀਵੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਰ ਸੱਚੇ ਵਿਖੇ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵਜਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਐਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੋਹਿਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਸਾਚਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਗੁਰਦੇਵ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਜਨ ਭੀ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰੋਵਰ ਅੰਦਰ ਡੁਬਕੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਬੋਹਿਥ ਸਰ-ਚਸ਼ਮਾ ਇਕ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਬਸ ਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਜੋਗ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤਿ ਦਾ ਦਾਤਾਰ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਸਾਇਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ਬਸ ਇਕੋ ਹੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਨੂੰ, ਇਸ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ :-

ਇਕਾ ਬਾਣੀ ਇਕੁ ਗੁਰੁ ਇਕੋ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਹਟੁ ਸਚੁ ਰਤਨੀ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪਾਈਅਨਿ ਜੇ ਦੇਵੈ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥
ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਲਾਭੁ ਸਦਾ ਖਟਿਆ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ ॥
ਵਿਖੁ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਰਮਿ ਪੀਆਵਣਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਲਾਹੀਐ ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥੨ ॥
(**ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਵਾਰ ਮਹਲੇ ੪ ਕੀ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ : ੬੪੬**)

ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਨਿਸਚੇ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਉਦਾ ਇਕੋ ਸੱਚੀ ਗੁਰ-ਹੱਟ (ਟਕਸਾਲ) ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਟ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੋਹਿਥ ਸੱਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕਾਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਈਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਦੇਵੇ ਤਿਸ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਰੱਬੀ ਦਾਤਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਸਿਮਰਨ-ਦਾਤਿ ਵਾਲਾ ਸਉਦਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਉਦਾ ਹੈ। ਖਟਣ ਯੋਗ ਅਪਾਰ ਸਉਦਾ ਇਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਉਦੇ ਦੇ ਵਿਹਾਜਣ ਕਰਿ ਵਿਖ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉੱਗਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਹੈ ਇਸ ਦਾਤਿ ਦੇ ਸੰਵਾਰਨ ਸੀਗਾਰਨਹਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਤਾ।

ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੂਆ-

"ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ-ਮਿਲਾਵਾ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੱਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਕੁੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਬਿਖਲੀਪਤ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਅਲਪੱਗ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮਾਇਆਵੀ ਮਨੋਰਥ-ਮਈ ਬਿਖ ਬਿਹਾਝਣ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਭ ਲਲਚਾਏ ਭਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਨੂੰ ਤਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਡਿੰਭੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਸਹੇੜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਮੱਤ ਅਚੱਲ ਉਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਭੀ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗਵਾ ਕੇ ਸੱਚੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਤੋਂ ਭੀ ਵਾਂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਹਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਪੱਗ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਹੇੜ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਾਤਿ ਹੀ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਉਹ ਨਾ ਇਤ ਕੇ ਨਾ ਉਤ ਕੇ। ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਾਜ-ਲੋਣ ਹੋ ਕੇ ਬਿਨ ਪਾਨੀ ਹੀ ਡੁਬ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਾਮ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਖ ਦੇ ਘਟ ਅੰਤਰ ਵਸ ਕੇ ਧਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਿਸਰਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਿਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆਇਆਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਮਾਈ ਦੇ ਤੁਫ਼ੈਲ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਉਹ ਵਡਭਾਗਾ ਜਨ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਮੱਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੀ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਛੋਡਿ ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਾਣੇ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਵਿਡਾਣੀ ॥
ਆਪਣਾ ਧਰਮੁ ਗਵਾਵਹਿ ਬੂਝਹਿ ਨਾਹੀ ਅਨਦਿਨੁ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥
ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਨ ਚੇਤਹੀ ਡੂਬਿ ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀ ॥੧॥
ਮਨ ਰੇ ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸੈ ਤਾ ਹਰਿ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਮਾਇਆ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਦੁਸਟੀ ਪਾਈ ॥
ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਮਨਮੁਖਿ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥੨॥ (॥੪॥੧੨॥੪੫॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ:੩, ਪੰਨਾ : ੩੧)

ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ- ਇਕ ਘੁਣ

-ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਨਾਂਅ 'ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ- ਇਕ ਘੁਣ' ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਇਕ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਘੁਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਕੜੀ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘੁਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ- ਅੰਦਰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮ: ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫ਼ਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥
ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥...॥੧੮॥ (॥੫੪॥੧॥)
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰੁ, ਅੰਗ: ੯੩੨)

ਜੇਕਰ ਕਾਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਨਸਾਨ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਹੈਵਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਸ ਦੀ ਕਾਇਆ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

ਕ੍ਰੋਧ: ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਮਨ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ-ਵੱਸ ਆਇਆ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕ੍ਰੋਧੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਓਨਾ ਪਾਸਿ ਦੁਆਸਿ ਨ ਭਿਟੀਐ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲ ॥੩॥ (॥੪॥੨॥੬੬॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੪੦)

ਲੋਭ: ਲੋਭ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਵਾਧੂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵੱਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਓ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਲੋਭੀ ਨਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥੧੨॥ (॥੧੩॥੧॥੨॥)
(ਭੈਰਉ ਮ: ੩ ਘਰੁ ੨, ਅੰਗ: ੧੧੫੫)

ਮੋਹ: ਮੋਹ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥
ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ ਹਉ ਮੁਈ ਸਾ ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਿ ॥੧॥ (॥੯॥੧੩॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੬੧)

ਹੰਕਾਰ: 'ਹਉਮੈ' ਅਧੀਨ ਆਇਆ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮ ਹਸਤੀ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਹੰਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਖੜਕੁ ਹੈ ਖੜਕੇ ਖੜਕਿ ਵਿਹਾਇ ॥
ਹੰਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਹੈ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥...॥੨॥
(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ..., ਮ: ੩, ਅੰਗ: ੫੯੨)

ਇਹ ਜੋ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾਨ-ਏ-ਸਿੱਖੀ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ।

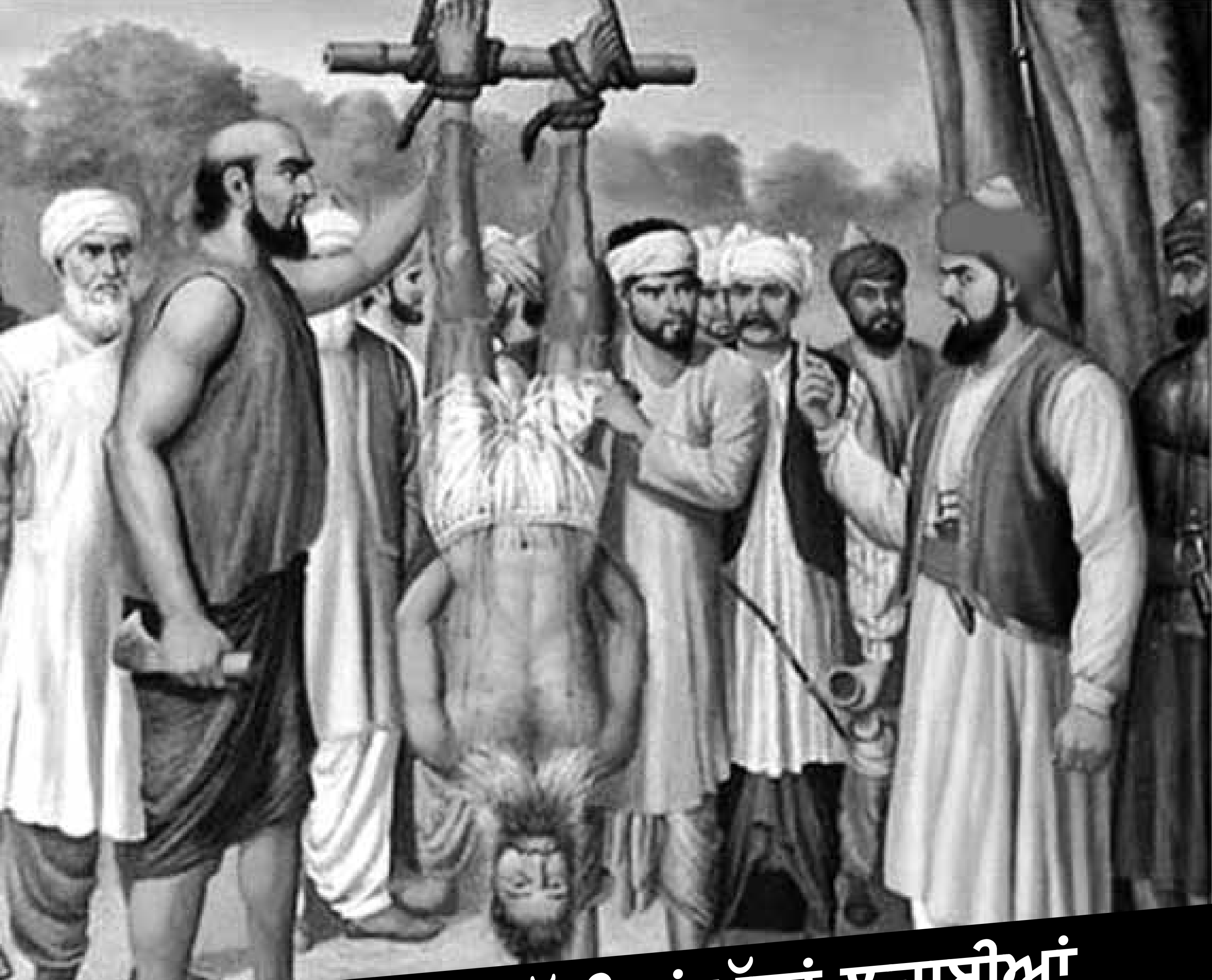

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ

ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ, ਵਿਲੱਖਣ, ਅਸਚਰਜਮਈ, ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਅਤੇ ਹੈਰਤ-ਅੰਗੇਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਯੋਧਿਆਂ, ਅਣਖੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਮਹਾਨ ਵਿਰਾਂਗਣਾਂ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮਿਆਂ, ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਝੰਗੀਆਂ ਦਾ, ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀ, ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਾਮਿਸਾਲ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਉੱਚਤਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਾਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਅਰਦਾਸ ਦੌਰਾਨ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ "ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਰਾਂਨਾ ਸਾਂਢੈ" ਹੱਕ-ਸੱਚ ਲਈ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਕਰਨ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਅਧਰਮ, ਜਬਰ, ਜ਼ੁਲਮ, ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਲਈ ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਰਿਆ:

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥... ॥੨੦॥ (॥੨੭॥)
(**ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ**, ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੧੪੧੨)

ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਲਈ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਰੱਖੀ:

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥੨੦॥ (॥੨੭॥)
(**ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ**, ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੧੪੧੨)

ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰੀ ਜਬਰ, ਜ਼ੁਲਮ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਅਤੇ ਰਾਜਕੀ ਧੱਕੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਿਹਾ। ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨੂੰ 'ਜਮ' ਗਰਦਾਨਿਆ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਾਂਭਾ

ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ :

ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥ (॥੩॥੫॥੩੯॥)

(ਆਸਾ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੩੬੦)

ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਚੱਕੀਆਂ ਪੀਸੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ "ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥" ਦਾ ਰਸਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠ "ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥" ਨੂੰ ਚਿਤਵਦਿਆਂ "ਤਪਤਿ ਮਾਹਿ ਠਾਢਿ ਵਰਤਾਈ॥" ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਅਤੇ ਅਡੋਲ-ਚਿਤ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਲਈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਹਿੱਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। "ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕਾ॥ ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ॥" ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਿਲਕ-ਜੰਞੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ, ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰਨਾ, ਜ਼ੋਰ-ਜਬਰੀ ਧਰਮ-ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਜਬਰ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਚਿੱਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹਿੱਤ ਆਪਣੀ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਝੰਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹੀਦ 'ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼' ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ 'ਮਖਦੂਮ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ' ਸੀ। ਇਹ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਇਹ ਉਦੋਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਵੱਸੇ। ਇਹ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਭਜਨ-ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ 'ਅੱਨ ਅੱਲ ਹੱਕ' ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਦੂਜੇ ਸ਼ਹੀਦ 'ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ' ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਤਰਬੇਜ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਇਹ ਖ਼ੁਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਸੰਤ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਨ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਲਾਉਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਮੌਲਾਨਾ ਰੂਮੀ ਇਸੇ ਸੰਤ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ: ੧੫੮)

ਤੀਜਾ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਪਰੰਤ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ ਇਕਾਨਵੇਂ (੧੭੯੧) ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਪਹਿਲੇ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਾਈਂ, ਕਾਜ਼ੀ ਫਤਵਾ ਦੀਏ ਸੁਣਾਈ।

ਤਿਸੇ ਗੈਰਮ ਜਲਾਦਿ ਆਇ, ਬੰਦ ਬੰਦ ਦੀਏ ਜੁਦਾ ਕਰਾਏ।

ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਗੁਲਜਾਰੇ ਕੇਰੀ, ਪੁਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।

ਚੌਥੇ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਬਾਰਨ ਨੇੜੇ ਪਟਿਆਲਾ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂਅ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਜਰਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਸੋਂ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਅਰਥਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਘਰ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਿਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ-ਸੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ।

ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਧੰਨ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਿਨ ਕਰ ਸਾਕਾ ਤਜੇ ਪਰਾਨ।

ਰਹੇ ਨਾਮ ਇਸ ਕਰਮ ਕਾ ਹੈ ਜੱਗ ਆਵਨ ਜਾਨ।

ਸ਼ਹੀਦ ਜੈ ਸਿੰਘ ਖਲਕੱਟ ਹੁਏ ਵੋਹ ਹੈਂ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ।

ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਭਾਇਆ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥

ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥੨॥੨॥

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ, ਅੰਗ: ੧੧੦੫)

ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਗੁਰੂ-ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੇ ਸਮਰਪਿਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ, ਰਹਿਤਵਾਨ ਅਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ। ਆਪ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਮਿਤ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ- ਭਾਈ ਕੜਾਕਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਖੜਕ ਸਿੰਘ। ਆਪ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਸੀ।

ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਨਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣਾ-ਸੁਣਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਖ਼ਾਲਸਈ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਨਿੱਤਨੇਮੀ, ਆਚਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪੂਰੇ-ਸੂਰੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਖ਼ਾਲਸੇ ਸਨ। ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ **"ਇਨ ਗਰੀਬ ਸਿਖਨ ਕਉ ਦੇਊਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ॥ ਯਹ ਯਾਦ ਕਰਹਿੰ ਹਮਰੀ ਗੁਰਿਆਈ॥"** ਦੋਹਾਂ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਨਿੱਤ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼, ਜਜ਼ਬਾ, ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਭਰਦੇ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕਰਮ ਦੀਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ

ਗਿਲਜਿਆਂ, ਗਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜਹਾਦੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਕੇ ਸੰਨ ੧੭੫੩ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਦੂਜਾ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਰਹਿੰਦ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਅਬਦੁਸ ਸਮੁਦ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਬਦੁਸ ਸਮੁਦ ਖ਼ਾਨ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦਾ ਜਨੂੰਨੀ, ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦਈ ਹਾਕਮ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਕੀ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸਰਹੰਦ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਰੇਡੇ ਜਾ ਵੱਸੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਦਸਵੀਂ ਸੰਨ ੧੭੫੩ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੋਤਵਾਲ ਨਜ਼ਾਮਉਦੀਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਤਲੋਗਾਰਦ ਕਰਦਾ ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਜਰਾ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਆਰਜ਼ੀ ਕਚਹਿਰੀ ਲਾ ਲਈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਠਾਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਬਦੁਸ ਸਮੁਦ ਖ਼ਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਰੋਹਬ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕੜਕਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਕ-ਮਨ ਇਕ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਹਕੂਮਤੀ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ, ਮੈਂ ਪਟਿਆਲਾ ਜਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਬਿਰਤੀ ਵੇਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਾਮਾਨ-ਅਸਬਾਬ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਪਹੁੰਚਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕੋਤਵਾਲ ਨਿਜ਼ਾਮਉਦੀਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਅਸਬਾਬ ਬੋਝੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਮਾਨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਂਚ ਆਵੇ। ਕੋਤਵਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਗ-ਬਬੂਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ-ਪੀਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਕੋਤਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੋਝੇ ਵਿਚ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦਾ ਹੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਹਿਜ ਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਹੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਸੱਤੀਂ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਛਮਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਖਲੜੀ ਉਧੇੜ ਦਿਓ। ਜ਼ਾਲਮ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਛਮਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁੱਕਾ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਮੰਨ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ ॥

ਸੂਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੋ ॥... ॥੩॥ (॥੪॥੨॥)

(ਵਡਹੰਸੁ ਮ:੧, ਅੰਗ: ੫੭੯)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਦੂਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ, "ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ!

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:

ਕੁੱਠਾ, ਹੁੱਕਾ, ਚਰਸ, ਤੰਬਾਕੂ, ਗਾਂਜਾ, ਟੋਪੀ, ਤਾੜੀ, ਖਾਕੂ।

ਇਨ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਦੇਖੇ, ਰਹਿਤਵੰਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਵਸੇਖੇ।

ਫਿਰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਾਨ ਨਾ ਗੁਆ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇਂ। ਤੈਨੂੰ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਜੰਨਤ ਮਿਲੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਹੂਰਾਂ ਪਰੀਆਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇਂਗਾ। ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ:

ਕਵਨੁ ਨਰਕੁ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਦੋਊ ਰਾਦੇ ॥

ਹਮ ਕਾਹੂ ਕੀ ਕਾਣਿ ਨ ਕਢਤੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ ॥੫॥ (॥੬॥੩॥)

(ਰਾਮਕਲੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤਾ ਕੀ, ਕਬੀਰ ਜੀਉ, ਅੰਗ: ੯੬੯)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਹਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੌਤ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਨੀਯਤ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:

"ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ॥" ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਿਉਂ ਹੋਵਾਂ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਠੋਕ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ, ਹੇ! ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸੇਵਕ ਦੀ ਬਹੁੜੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ-ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਅ ਸਕਾਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ, "**ਮਨੁ ਨ ਡਿਗੈ ਤਨੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਾਇ॥**" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਸਨ। ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥੧॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੧੧੦੨)

ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਸਮਸ਼ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਤਬਰੇਜ਼' ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਟੰਗ ਕੇ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਗੁਰ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜਾਂ। ਜਲਦੀ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਦਾ, ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਮਾਮੇ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ

ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਖਤੇ-ਜਿਗਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਵਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾ ਲਏ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਕ ਅਦਨਾ ਜਿਹਾ ਨਾਮਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਸ. ਵਿਧਾਤਾ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਦੀਨ ਮੰਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਅੰਤ ਮਰਨਾ, ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਹੋਈਏ ਧਰਮਹੀਨ ਸ਼ਾਹਾ !

ਤੂੰ ਤਾਂ ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਘੋੜੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਓਂ, ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਾਪ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਸ਼ਾਹਾ !

ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ, ਇਹ ਜੋ ਜ਼ਰ, ਜ਼ੋਰੂ, ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਹਾ !

ਮੌਤ ਦਾ ਮੂਲ ਨ ਭੈਅ ਰਿਹਾ, ਹੁੰਦੇ ਮੌਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਮਗੀਨ ਸ਼ਾਹਾ।

ਜਦੋਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲ ਮਾਜਰਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਕਸਾਈ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੋਹੜ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਕੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੀਕ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸਿੰਘ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ, ਸੀਅ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਲਿਆ। ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰਤੀ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਦਸਵੀਂ, ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲਾਸਾਨੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਜੁਗ ਜੁਗ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਬੰਦੇ, ਅਣਖ ਲਈ ਜੋ ਮਰਦੇ।

ਸੂਲੀ, ਚਰਖੜੀ, ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹ ਵੀ, ਖਿੜ ਖਿੜ ਪਏ ਨੇ ਹੱਸਦੇ।

ਆਪਣਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮਨਾਵਣ ਖਾਤਰ, ਭੇਟ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ।

ਤਥਾ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ:

ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਭੇਟ ਦੇਉ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਭਾਵੈ ॥ ਆਪੇ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵੈ ॥੪॥੧॥

(ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੧੧੧੪)

ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਘਿਨਾਉਣਾ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਯਾਦਗਾਰ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ-ਸੁਆਸਾਂ ਸੰਗ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਦਰੁਸਤ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ:

ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਕਤਲਗਾਹ ਸੇ, ਕਿਆ ਬੇਹਤਰ ਹੈ ਕਾਬਾ,

ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਖ਼ਾਕ ਪੇ ਤੋ ਖ਼ੁਦਾ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ।▪▪

ਕਾਬਲ ਦੀ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਬੀਬੀ- ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ

- ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਮਾ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇਕ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਆ ਜਾਂਦੀ, ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੋਕਰੀ ਲੈ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਢੋਂਹਦੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੁਲਾਰਾ ਮਾਰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪੰਘੂੜੇ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਸਵੇਰੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, "ਆਪ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੁਲਾਰਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਲੋਪ ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ?" ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਹਰ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਘਰ ਕਾਬਲ (ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪੰਘੂੜੇ ਵਿਚ ਸੁਲਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਕੇ ਪੰਘੂੜੇ ਵਿਚ ਸੁਲਾ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪੰਘੂੜਾ ਝੁਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਪਤੀ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।"

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਾਂਅ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਨਾਂਅ ਉੱਤੇ 'ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਾਂਅ 'ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ' ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਰੂਪ ਮੰਨ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਸੁਧਾਰ ਲਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ 'ਸਤੀ' ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤੀ-ਦੇਵ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਜਲੈ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ॥ ਕਿਰਤਿ ਸੰਜੋਗਿ ਸਤੀ ਉਠਿ ਹੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਮਨਹਠਿ ਜਲਿ ਜਾਈਐ ॥ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗੁ ਨ ਪਾਵੈ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭਵਾਈਐ ॥੨॥

ਸੀਲ ਸੰਜਮਿ ਪ੍ਰਿਅ ਆਗਿਆ ਮਾਨੈ ॥ ਤਿਸੁ ਨਾਰੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨ ਜਮਾਨੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਿਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਧੰਨੁ ਸਤੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨਿਆ ॥੪॥੩੦॥੯੯॥

(ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੧੮੫)

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਅਸੰਖਾਂ ਹੀ ਹਨ, ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਚਾਰਨਾ ਬੜਾ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ 'ਗ੍ਰੰਥ' 'ਗੁਰੂ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਠਨਾਈ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੪੬੯ ਤੋਂ ੧੭੦੮ ਤੀਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਖਿਆਤ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਦਮਾਨ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ 'ਬਾਣੀ-ਗੁਰੂ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ੧੪੬੯ ਤੋਂ ੧੭੦੮ ਤੱਕ ਦਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਮੋੜ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ (Evolution of the Khalsa) ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਰ ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਨੇ ਇਸ

ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਰਤਨ (Transformation) ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ (Growth of Responsibility) ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ 'ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ' ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਕੋਈ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪੰਥ ਲਈ 'ਗੁਰੂ' ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਪੂਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਵਿਧਾਨ (Constitution) ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ (Law) ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ, ਪੁਲਸ, ਕਚਹਿਰੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸੁਖਾਵਾਂ ਜੀਵਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕਦੇ। 'ਗ੍ਰੰਥ' ਉਦੋਂ 'ਗੁਰੂ' ਬਣ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਹੋਈ, ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਤਮਾ 'ਸਿੰਘ' ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। 'ਸਿੰਘ' ਪਦਵੀ ਕਿਸੇ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਸਾਹਸ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਮਾਜ 'ਸਿੰਘ' ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉੱਥੇ ਪਾਖੰਡ, ਝੂਠ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਤਮਾ 'ਸਿੰਘ' ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਣ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਧਾਨ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ 'ਸਿੰਘ' ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ, ਉਹ ਸੀ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ' ਲਈ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ। ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਆਤਮਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜ' ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਸੁਭਾਅ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੱਧਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪੱਧਰ ਦਾ ਉੱਲੇਖ '੧ਓਂ', 'ਸਤਿਨਾਮੁ', 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ', 'ਨਿਰਭਉ', 'ਨਿਰਵੈਰੁ', 'ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ', 'ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ', 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਜਾਂ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਏਕਤਾ ਹੈ, ਉਸਾਰੂ ਰੁਚੀ ਹੈ, ਕਰਤਾਰੀ ਸੁਭਾ ਹੈ, 'ਨਿਰਭੈਤਾ ਹੈ', 'ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬੇਗਾਨਾ' ਹੈ; ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਧੀਨਤਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ 'ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਵੀ 'ਗੁਰੂ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਆਚਰਣ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ' ਹੈ।

> *ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ੧੪੬੯ ਤੋਂ ੧੭੦੮ ਤੱਕ ਦਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਮੋੜ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ (*Evolution of the Khalsa*) ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਰ ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਰਤਨ (*Transformation*) ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ (*Growth of Responsibility) *ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ 'ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ' ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਕੋਈ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪੰਥ ਲਈ 'ਗੁਰੂ' ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।*

ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ-ਸ਼ੀਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁ-ਦੇਵਵਾਦ ਤੋਂ 'ਏਕਵਾਦ' ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਾਕਾਰ ਉਪਾਸਨਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਭਗਤੀ ਵੱਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਦਵੰਦ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ 'ਗੁਰੂ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਦਰਪਣ ਹੋ ਨਿੱਬੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਉੱਨਤ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ 'ਗ੍ਰੰਥ' 'ਗੁਰੂ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਇਸੇ ਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸੂਫ਼ੀ, ਸਿੱਖ, ੩੬ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਇਕਸੁਰ ਹਨ। ਇਹ 'ਸੌ ਸਿਆਣਿਆਂ ਇਕੋ ਮਤ' ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਮਤ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ' ਬਣਾ ਦੇਵੇ। ਆਤਮਿਕ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਕੋਈ ਗੁਰੂ 'ਗੁਰੂ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਸਿੱਖ 'ਸਿੱਖ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਖ, ਵਿਚਾਰ, ਖੋਜ, ਮੌਲਿਕਤਾ ਸਹਿਤ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਤ ਨਵਾਂ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ', ਦਾ ਪੱਧਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੱਧਰ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਦਾ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਵੀ 'ਗੁਰੂ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨

ਸਿੱਖ ਰਵੱਈਏ ਨੇ ਹੀ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ, ਦਰਸ਼ਨ, ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਾਵ "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ" ਦੀ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲੇ - 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਦਰਸ਼ਨ, ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਬੋਲੋ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ।

ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਰ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲੌਕਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਰਾਲੌਕਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੀ ਦਰਜੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ- ਹਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਾਂ ਪਾਠ ਹੈ। ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਧਿਐਨ ਤੀਕ ਅਨੇਕ ਦਰਜੇ ਹਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਧਿਐਨ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਹਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕਾਂਡ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ- ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੂਪ ਕੈਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਵਿਚ ਬਰੀਕੀਆਂ ਕੀ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ, ਉਸ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਆਤਮਾ, ਆਦਿ ਕੀ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ 'ਗ੍ਰੰਥ' 'ਗੁਰੂ' ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਮਣੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ। ਜਦੋਂ ਨਿੱਤਨੇਮ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ, ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਨਿੱਤਨੇਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿੱਖ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਮੈਨੂੰ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਮਿਲੇ। ਜਦੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ 'ਗੁਰੂ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਜੀਣ ਲਈ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਜੀਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਸੋ ਪਾਠ, ਅਰਦਾਸ, ਪਰਿਕਰਮਾ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਪਾਠ ਦੇ ਅਮਲ ਦੇ ਹੀ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ ਸਾਰਿਆਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਸਬੰਧੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਰਦਾਸ, ਪਰਿਕਰਮਾ ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਣਾ ਕੇਵਲ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਬਾਰੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਜਰਬੇ, ਆਤਮਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰੇ। ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਉਹ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਨ, ਉਹ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਾਰਤੀ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਗੱਲ ਮੰਤਵ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਲਿਵ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ। ਜੈ ਦੇਵ (੧੧੭੦ ਈ.) ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ (ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ੧੬੭੫ ਈ.) ਤੱਕ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਜਾਂ ਸੂਫ਼ੀ ਸਨ। ਪਰ ੧੧੭੦ ਈ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜੋ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੱਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਉਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਸ 'ਗੁਰੂ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਸਤਿ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਇਸ ਤਲਾਸ਼ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਅਸੀਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਕੈਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਹੁਰਿਆਂ ਤੇ ਮਸੀਤਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਚ-ਖੰਡ ਦਾ ਦਰਸ਼ਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮੂਲ ਪਦਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰਤਿ, ਮਤਿ, ਮਨ, ਬੁਧਿ ਦੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਉਭਾਰਨ ਤੇ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਵਿੰਗ-ਟੇਢ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਵੀਂ ਪੱਧਰੀ ਗੋਲਾਈ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਰਾਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ੩੧ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਕੋਮਲਤਾ, ਮਿਠਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਹੈ। ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਂਝੀ ਗੱਲ ਲੱਭ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਹੋਰ ਯੋਗ-ਦਾਨੀਆਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਰਤੀ ਆਤਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ-ਮਾਰਗ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਨ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾਏ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੱਤ ਪੱਖ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਅਧਾਰ ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਪੱਖ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂਈ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੱਤ ਦੇ ਸੱਤ ਅੰਗ ਇਸੇ ਜੁਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਵਿਦਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਰਤੀਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣ ਰੂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਬਲ ਮੂਲ-ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੇ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਬਲ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਉਹ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਹੈ। 'ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੋ ਹੋਇ॥' ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੀਦਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਫਤਹਿ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮਾਂਦਾਰੀ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਹੀ 'ਗ੍ਰੰਥ' ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ' ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਚੇਤਨਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਰੱਥ 'ਗੁਰੂ' ਹੈ। ▪▪

ਮੁਗ਼ਲਾਂ ’ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜ ਰੰਘੜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਨਾਖ਼ੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੁਰਕ ਬੇਖ਼ੌਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।’ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣੇ ਹਨ, ਜੋ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਣ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਚਰਣ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਿਸਣ।’ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਉੱਚੇ ਗੁਣ ਭਰੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਅਮਨ, ਦੋਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਨਾ ਡਿੱਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਰੀਆਂ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੁਲੰਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਿਰਦਾਰ

ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ

ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿੱਦਿਆ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਇਕ ਪ੍ਰਣ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸਪੁੱਤਰ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਸ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਵਚਿੱਤਰ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਸੁੱਚਮਤਾ’ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਣ ਦਾ ਨਫ਼ੀਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ’ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਸੁਧਿ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ, ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ ॥
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਨ ਤੋਹਿ, ਪ੍ਰਾਨ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ ॥
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ, ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੈਯਹੁ ॥
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ, ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੈਯਹੁ ॥੧॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਕਿਸ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਾਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ, ਚੰਬਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਣੀ ਪਦਮਨੀ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ

ਸੁਭਾਅ-ਕਰਮ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪਣੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਤੀਰ ਹੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਣੀ ਪਦਮਨੀ ਨੇ ਜਦ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਕਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਓ।' ਉਸ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਜੋਂ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, 'ਪਦਮਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਛੂਹਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।'

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ-ਅਸਬਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜ ਰੰਘੜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਖ਼ਤ ਨਾਖ਼ੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ, ਤੁਰਕ ਬੇਖ਼ੌਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਤੁਰਕ ਸਿੱਧੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੰਗ-ਨੀਤੀ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ। ਚਾਣਕ-ਨੀਤੀ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਹੈ:

ਸਗਲ ਸਿੱਖ ਪੁਛਣ ਗੁਣ ਖਾਣੀ। ਸਗਲ ਤੁਰਕ ਭੁਗਵੇ ਹਿੰਦਵਾਨੀ।
ਸਿਖ ਬਦਲਾ ਲੈ ਭਲਾ ਜਣਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਿਉ ਵਰਜ ਹਟਾਵੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣੇ ਹਨ, ਜੋ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖਣ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਚਰਣ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਿਸਣ। ਅਸੀਂ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ। ਨੀਵੀਂ ਖੱਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਡਿਗਣਾ।'

ਸੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਹਮ ਲੈ ਜਾਣਹੁ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ।
ਨਾਹਿ ਅਧੋਗਤੀ ਬਿਖ-ਪੁਹਚਾਵੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਰਲ ਮਲ ਕਰਨ ਹਟਾਵੈ।

ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਉੱਚੇ ਗੁਣ ਭਰੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਅਮਨ, ਦੋਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਨਾ ਡਿੱਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭਰੀਆਂ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੭੬੧ 'ਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਕਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚ ੨੨੦੦ ਹਿੰਦੂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਰਾਠੇ, ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਂ ਜਾਟ ਸੂਰਬੀਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਾਨ ਹੂਲਣ ਦਾ ਹੀਆ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਬਲਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਾਰਸ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਉਬਾਲੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ। ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਧੂਹ ਲਈ ਅਤੇ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾ ਪੁੱਜੇ। ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪੱਤਣ ਟੱਪਣ ਵੇਲੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ 'ਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਇੱਜ਼ਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਹਵਾਲੇ ਘਰੋ-ਘਰੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। 'ਤਾਰੀਖ਼-ਏ-ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੀ ਧਾਂਕ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ' ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਨ ੧੭੬੪ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਸੱਤਵੇਂ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਲੜਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਗ਼ੈਰ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸੀ ਤੱਕ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ੫੫ ਬਿਆਨਾਤ ਵਾਲੇ 'ਜੰਗਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ: 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ 'ਸਗ' (ਕੁੱਤੇ) ਨਾ ਆਖੋ, ਇਹ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਹਨ। ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦਲੇਰ ਹਨ। ਰਣ ਦਾ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਜੋ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਬੁੱਕੇ, ਉਹ 'ਸਗ' ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਭਚਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈੜੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਬਜ਼ੁਰਗਜੇਕਰ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾ ਬੁੱਢੀਏ। ਔਰਤ, ਬੱਚੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ 'ਤੇ ਕਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੇ।'

ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੇ ਦੱਰਾ-ਏ-ਖ਼ੈਬਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜੜਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਹਰ ਪਾਸੇ 'ਹਰੀਆ ਰਾਗਲੇ', 'ਹਰੀਆ ਰਾਗਲੇ' (ਭਾਵ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਆ ਰਿਹੈ) ਦਾ ਕੋਹਰਾਮ ਮਚ ਗਿਆ। ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕਾਰਨ ਪਠਾਣਾਂ 'ਚ ਮਚੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਤੋਂ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈ ਇਕ ਜਵਾਨ ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਮਰੌਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਸਮੇਤ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦੇ ਤੰਬੂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਹ 'ਹਰੀਆ' ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੇ ਤੰਬੂ ਅੰਦਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ, 'ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ?' ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ।' ਉਹ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, 'ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ?' ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਥੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਇਸ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।' ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਏਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਕਿ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖੋਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ।' ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਅੱਲ੍ਹਾ ਕੋਲ ਦੁਆ ਕਰਿਆ ਕਰ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਨੇਕ ਪੁੱਤਰ ਦੇਵੇ।' ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਵਲੋਂ ਇਕੋ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।' ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਉਸ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੇ ਗ਼ੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਧੂਹ ਕੇ ਮਿਆਨੋਂ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ,'ਪਠਾਣ ਦੀਏ ਬੱਚੀਏ! ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਪਰਖਣ ਆਈ ਏਂ। ਜਾ ਚਲੀ ਜਾ ਇੱਥੋਂ।' ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬਦੀ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਤੰਬੂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਦਰ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਪਠਾਣ ਬੱਚੀ ਇਸ ਦਰ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।'

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਗਰਜ਼ਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਬੋਲਿਆ, 'ਨਹੀਂ, ਇਹ ਫ਼ਰਿਆਦਣ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇਗੀ। ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇਤੇ ਜਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਹ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਏ ਤੇ ਤੂੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਂ।' ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਧਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰੂਹ ਤੱਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਤੇ ਵੈਰਾਗ 'ਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਹੰਝੂ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਠਾਣ ਮੁਟਿਆਰ ਦੱਰਾ-ਏ-ਖ਼ੈਬਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨਾਸਿਰ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਲਫਾਮ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਮੰਗੇਤਰ ਬਾਨੋ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਠਾਣ ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੂੰ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਡੇਗ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਕਈ ਬਹਾਦਰ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਅਨੇਕਾਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ਨਾਹ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਆਚਰਣ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਮੁਟਿਆਰ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ । ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ, 'ਮੈਂ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਤੇ ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਦਾ ਰੇਲ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਤੁਹਾਡੇ ਇਕ ਆਗੂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਕੋ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਰੇਲ ਦੇ ਉਸ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਆਗੂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਸਿੱਧੀ ਜਾਂ ਚੁਰਾਵੀਂ ਅੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਕ ਲਛਮਣ ਜਤੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਆਗੂ ਦੇ ਇਸ ਅਦੁੱਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਜਮ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਛਮਣ ਜਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।' ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਕਾਰਨ ਹੀ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੁੰਬਈ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ 'ਚ ਜੇਕਰ ਰਾਤ-ਬਰਾਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਟੈਕਸੀ 'ਚ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਸੀਬਤ ਵੇਲੇ ਇਕੱਲੀ ਔਰਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ, ਭੈਣ ਤੇ ਧੀ ਵਾਂਗ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਚ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਫ਼ਿਲਮ ਮੇਕਰ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੰਟਰਵਿਊ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਸੀ, 'ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਇਕੱਲੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਸਰਦਾਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਵੋ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗਾ।'

ਦਰਅਸਲ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੁਲੰਦ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਆਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਪੰਦ੍ਹਰਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੀ ਤੇ ਲਿਤਾੜੀ ਔਰਤ ਨੂੰ "ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥" (ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੪੭੩) ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਉੱਥੇ ਸਭਿਅਕ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਆਚਰਣ ਰੱਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਦੱਸਿਆ।

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ ॥੫॥
(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੬੨)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਇਕ ਉਤਮ ਸੇਧ ਇਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ ॥ (ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੯-੧੧)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸੱਪ ਦਾ ਸਾਥ ਕਰਨ ਬਰਾਬਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਜੈਸਾ ਸੰਗੁ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ, ਤੈਸੋ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰ ਗ੍ਰਿਹੁ ॥੨॥ (ਆਸਾ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੪੦੩)

ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਔਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰਤ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਜਮ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਉਹ ਦੈਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਚੇਚੀ ਵਰਤਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਣ ਤੱਤੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਤੇ ਸਾਹਸ ਦੁਆਰਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਨੇਕੀ ਲਈ ਬਦੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਅਸਲ ਸੂਰਮਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਮਿਲਿ ਮਾਰੇ ਪੰਚ ਸੂਰਬੀਰ, ਐਸੋ ਕਉਨੁ ਬਲੀ ਰੇ ॥
ਜਿਨਿ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿ ਗੁਦਾਰੇ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਇਹ ਕਲੀ ਰੇ ॥੧॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੪੦੪)

ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ

ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਛਪ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਗੁਟਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ:

ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਏ ਨਮਹ ॥੧ ॥" (ਅੰਗ: ੨੬੨)

ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ "ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥", "ਸਲੋਕੁ" ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਉਚਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ "ਸਲੋਕੁ" ਤਾਂ ਹੈ:

ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਏ ਨਮਹ ॥੧ ॥

ਇਹ ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਹੀ ਉਚਾਰਣ ਇੰਞ ਹੈ:

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸਲੋਕੁ ॥

ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਨਮਹ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਏ ਨਮਹ ॥੧ ॥

ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਵੇਂ ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ (ਲਾਈਨ) ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ "ਸਲੋਕੁ" ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਗੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ "ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ॥..." ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਉੱਪਰਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ "ਆਦਿ ਗੁਰ ਏ ਨਮਹ॥..." ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ੧੪੩੦ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਖ਼ਾਤਰ ਥਾਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਵਾਲੀ ਉੱਪਰਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਬੀੜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਖੱਬੇ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਞ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ। ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦਕਿ ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ ੧੧੦੫ ਉੱਪਰ ਇਕੋ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ "ਕਬੀਰ ਕਾ ਸਬਦੁ" ਛਾਪ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ "ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ" ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਛਾਪ ਕੇ ਥਾਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦਕਿ "ਕਬੀਰ ਕਾ ਸਬਦੁ" ਉੱਪਰਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਸਤਰ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਸਤਰ ਵਿਚ "ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ" ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵੇਲੇ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਲੇ ੧ ਦੀ ਬਾਣੀ ਫਿਰ ੨,੩,੪,੫,੯ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਭਗਤ ਬਾਣੀ; ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਫਿਰ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਭਗਤ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਗਤ ਆਦਿ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਉਪਦੇ/ਦੁਪਦੇ ਫਿਰ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ, ਛੰਤ, ਵਾਰਾਂ ਆਦਿਕ। ਤੁਕਾਂ/ ਪਦੇ /ਸ਼ਬਦਾਂ/ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ/ ਛੰਤਾਂ/ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ/ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅੰਕ ਵਿਧਾਨ ਇਕ ਬੱਝਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗਲਾਚਰਣ (ਮੂਲ ਮੰਤਰ) ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਵਰਤ ਕੇ ਬੀੜ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵੇਲੇ ਲਿਖਵਾਏ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਭਗਤਾਂ/ ਭੱਟਾਂ/ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰਾਗ ਜਾਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਾਂ ਘਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਨਵੇਂ ਰਾਗ/ ਘਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਲਿਖਵਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ

ਕੇਵਲ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ (ਉੱਪਰ) ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਟਰੈਕਟ ਛਾਪ ਕੇ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨੀਯਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪੱਤਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ੯੬ ਕਰੋੜੀ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਛਪੇ 'ਖ਼ਾਲਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਟਰੈਕਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਰਚਿਤ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਪਾਦਨ ਨਿਰਣੈ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਨ ੧੯੫੨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਜੋ ਬੀੜ (ਲੜੀਦਾਰ ਸਰੂਪ/ ਜੁੜਤ ਅੱਖਰ) ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ/ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਇਕ ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਕਈ ਸਰੂਪ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਵੋਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤਰਤੀਬ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬੱਧੀ ਖ਼ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੀੜਾਂ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਆਮ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਲਿਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪੱਤਰੇ ਜਾਂ ਅੰਗ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਸੰਪੂਰਨ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜੇ ਸੰਖੇਪ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਜੇ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜੇ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਉੱਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਉਦਾਹਰਨ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਵਲੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ/ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਾਰੇ ਆਮ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲੀ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਾਲ ੨੦੦੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਚੌਥੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮੇਂ ਗਿਆਨੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕਾ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਟਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਬਾਰੇ ਨੀਯਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਵਾਲਾ ਟਰੈਕਟ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਛਪਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਪੰਥਕ ਦਰਦੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਮੁਹਾਨਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ/ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਬੱਧੀ ਖ਼ਾਸ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੰਥਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ/ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰਤੀਬ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਪਰ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸੰਨ ੧੯੫੪ ਵਿਚ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਿਰੱਕਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤਰ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ,

ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸੱਜਣ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਚਲਦਾ ਵਹੀਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਫ਼ੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ੩੦ ਮਈ ੧੯੫੪ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਫਿਲਹਾਲ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਮੈਂ ੨੪-੪-੧੯੫੫ ਦੇ ਮਤੇ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਬਦਲਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਸਾਡੀ ਰਾਇ ਸਪਸ਼ਟ ਇਹੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿ "ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ" ਪਹਿਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵੀ "ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ ॥", "ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ" , "ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦" ਜਾਂ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥" ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲੋਂ ਸਨ। ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਗਲਤ ਸਨ, ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਸਨ।

ਆਪ ਦਾ ਹਿਤੂ

(ਸਹੀ)

ਜਥੇਦਾਰ ਬਿਰੱਕਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਬੁੱਢਾ ਦਲ

ਪਟਿਆਲਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ੭-੧-੧੯੪੫ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ ੫ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਨੂੰ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ੨੯ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੪੫ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲਹਤਾਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ 'ਸਟੇਟਸ ਕੋ' ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ 'ਸਟੇਟਸ ਕੋ' ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਅਧੀਨ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ (ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰੂਪਾਂ/ ਗੁਟਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ/ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ) ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖ਼ਸ਼ਣ। ਭੁੱਲਾਂ ਚੁੱਕਾਂ ਲਈ ਖਿਮਾ।

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ

ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੋਕ-ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ, ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆਂ ਹੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕਕਾਰ 'ਰਹਿਤ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ। 'ਰਹਿਤ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਰਹੀ ਜਾਣਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀਦਾ)। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤ, ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਕੇ ਪਾਸੇ ਧਰ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਟਰੰਕ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਕਿੱਲੀ ਉੱਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਕਕਾਰ, ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿੱਲੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੰਕ, ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਰਹਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਹਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਹੀ ਧਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਓੜਕ ਨਿਭਣੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਆਪਣੇ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੀ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਵਤਰਿਆ ਅਤੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰ ਕੇ, ਤਕਰੀਬਨ ੨੪੦ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਾ ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਲਯੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ, ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ' ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਨਾਂਅ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਐਲਾਨੀਆ ਕਿਹਾ, "ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।"

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੁਰ-ਧੁਰੰਦਰੀ ਬਿਧ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਖ਼ਾਸ-ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਦਾਇਮੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉੱਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਧੁਰੋਂ ਅਵਤਰੀ 'ਗੁਪਤੀ ਬਾਣੀ' ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ("ਗੁਪਤੀ ਬਾਣੀ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥" -ਅੰਗ: ੯੪੪) ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। (ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨ ਮਾਨੈ॥ -ਅੰਗ: ੯੮੨)

ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ 'ਰਹਿਤ' ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ' ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੱਚੀ ਰਹਿਤ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਇਸ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮਿਥਿਆ। ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਦੇ ਮੋਟੇ ਪੱਖ ਇਹ ਹਨ:

ੳ) ਸਰੀਰਕ ਰਹਿਤ:

ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਨਣਾ। ਇਸ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਢਲਿਆਈ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਨਖ਼ਾਹੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅ) ਵਿਹਾਰਕ ਰਹਿਤ:

(੧) ਰੋਟੀ-ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ: ਨੜੀਮਾਰ, ਕੁੜੀਮਾਰ, ਸਿਰਗੁੰਮ, ਸ਼ਰਾਬੀ-ਕਬਾਬੀ, ਵਿਭਚਾਰੀ, ਰਾਮ ਰਾਈਏ, ਧੀਰ ਮੱਲੀਏ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦੀਏ, ਨਰਕਧਾਰੀਏ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਰੋਟੀ-ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਈਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦੀਨਾ ਕੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਹਨ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ: "ਵੇਦੀਨਾ ਕੀ ਦੋਸਤੀ ਵੇਦੀਨਾ ਕਾ ਖਾਣੁ॥ ਸਿਫਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਵਸੈ ਸੈਤਾਨੁ॥" (ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੭੯੦), ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ-ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਸਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਤਿ ਘਾਟੇਵੰਦਾ ਸੌਦਾ ਹੈ।

(੨) ਕਿਰਤ: ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਯਥਾ: "ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ ੧॥" (ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਅੰਗ: ੧੨੪੫) ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਰਾਹ (ਮਾਰਗ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਗਵਾ ਬੈਠੇਗਾ। ਪੁਰਾਤਨ ਮਰਯਾਦਾ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣ ਦੀ ਹੈ।

ੲ) ਆਤਮਕ ਰਹਿਤ:

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ (ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ)। ਇਹ ਰਹਿਤ "ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥" (ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੩੦੫)" ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦਰਜ ਹੈ। ਹਰ ਲਮਹਾ, ਹਰ ਦਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ "ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ" ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ "ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ॥" ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਹੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ ਐਵੇਂ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਦੀ ? ਜੇਕਰ

ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣੇਗਾ? ਰਹਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਹੀ ਦਰਸਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ-ਦਰਸਾਈ-ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਹੋਇਆ? ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਕਾਬਲੇ ਯਕੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਬੜਾ ਪੁਖ਼ਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ "ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ॥" (ਤਿਲੰਗ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੭੨੫) ਵੇਖਿਆ? ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੇਖੋ: "ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਹਰਿ ਧੂੜਿ ਦੇਹਿ ਹਮ ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਂਹਿ॥ " (ਸਲੋਕ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੧੪੨੪) ਇਸ ਤੁਕ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿਚ, ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਦਰੋ-ਕੀਮਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੁ ਅਨੁਮਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥
ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ॥
ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ॥੧॥ (॥੮॥੧੮॥) (ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੨੮੬)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਿਰ ਸਦਕੇ ਹੀ ("ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਗੁਰਸਿਖ ਪੈਨ੍ਹਾਈਅਹਿ" - ਅੰਗ: ੪੫੧) ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਝਲਕ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਹਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ, ਕੇਸਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਓੜਕ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਕਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਂਹੀਓਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੀਰ ਦਾ (ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ) ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜੀ ਦੇ 'ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੋਕ-ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ, ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆਂ ਹੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕਕਾਰ 'ਰਹਿਤ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹਨ। 'ਰਹਿਤ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਰਹੀ ਜਾਣਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀਦਾ)। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤ, ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਕੇ ਪਾਸੇ ਧਰ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਟਰੰਕ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਕਿੱਲੀ ਉੱਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਕਕਾਰ, ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿੱਲੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੰਕ, ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਰਹਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਹਿਤ ਸਰੀਰ ਨੇ ਹੀ ਧਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਓੜਕ ਨਿਭਣੀ ਹੈ।

ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੰਜ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ, "ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ॥" ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਹਿਤ-ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ "ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ॥" ਵਾਲੇ ਗੁਰ-ਬਚਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸ ਢਿੱਲੇ ਸਿੱਖ ਵੱਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਡਰ, ਧਮਕੀ, ਲਾਲਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਛੱਡ ਹੀ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਾਂਹ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੇ ਬਚਨ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਕਾਰ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਧਰਨਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਢਿੱਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢਲਿਆਈ ਦਾ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ: "ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੋ ਫਲੁ ਖਾਇ॥੮੬॥" (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ: ੧੩੬੯) ਢਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਢਲਿਆਈ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ, ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਢਿੱਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਜਾਂ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਪਤਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਖੀ ਤੇ ਸੌਖੇ ਦਿਸਦੇ, ਰਸੂਖ਼ ਵਾਲੇ ਮਾਲਦਾਰ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤਦਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਢਿੱਲੜ ਲੋਕ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਟਿੱਚਰਾਂ ਕਰਦੇ ਵੀ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਕਿਉਂ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: "ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹੁ ਫੇਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਚਿਤਿ ਧਰੈ॥ ਕਰਿ ਆਚਾਰ ਬਹੁ ਸੰਪਉ ਸੰਚੈ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਨਰਕਿ ਪਰੈ॥੪॥ " (ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੩, ਅੰਗ: ੧੩੩੪) ਭਾਵ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰ-ਦਰਸਾਈ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਿਆ, ਅਕਲ, ਰਸੂਖ਼ ਜਾਂ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੱਖੋਂ) ਬੜੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਉਪਰੰਤ ਗਿੱਲੇ ਕਛਹਿਰੇ ਦਾ ਇਕ ਪੌਂਚਾ ਲਾਹ ਕੇ, ਸੁੱਕੇ ਕਛਹਿਰੇ ਦਾ ਇਕ ਪੌਂਚਾ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਗਿੱਲੇ ਕਛਹਿਰੇ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜਾ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਇਹ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਸਰੀਰ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੁੱਸ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਅਚਾਨਕ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਹ ਧਰਨਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਢਿੱਲਤਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ

ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਗਏ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਮਲੇ ਦੇ ਕਹੇ, ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਗਲ਼ੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਲਾਹ ਕੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਪਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ) ਤਾਂ ਕਿਰਪਾਨ-ਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਦੂਜੀ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ 'ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨੀ ਰੱਖਣ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੂੜੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੂੜਾਵੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ 'ਕਿਰਪਾਨ ਲਾਹ ਦੇਣ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਹਿਤ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ (Convenience) ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਰੱਖ ਲਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਲਾਹ ਧਰੀ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਹਿਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਜੇ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਦੇ ਹੋਏ?

(ਕਿਸੇ ਕਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਲਾਹ ਧਰਨਾ 'ਕਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਧਾਰੀ ਰੱਖਣ' ਵਾਲੇ ਗੁਰ-ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।)

ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਪੂਰੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਸਿਰ ਖਪਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਹੁਕਮ, ਐਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਬੇਲੋੜੇ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਛੱਡੇ ਹੋਣ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਹੁਕਮ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਨਣੇ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਰੀਰਕ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਵਿਹਾਰਕ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਆਤਮਿਕ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ, ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਲਚਾ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਰਹਿਤ, ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ (Blessing) ਹੈ। ਇਸ ਭੇਦਭਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਉਘਾੜ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਕਾਰ ਕੀ ਸ਼ੈਅ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂਹੀਓਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿਤ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਲਸਈ ਰਹਿਤ ਕਿਸੇ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ ਨੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ। ਇਹ ਰਹਿਤ ਗੁਪਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੌਜ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ 'ਵਾਰ ੧੦ਵੀਂ' ਵਿਚ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੈਲੈ ਚੀਥੜੈ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਮੋਲੁ ਪਲੇਟਾ॥" ਸਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਤਾਂ ਚੀਥੜਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੈਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਕਲਗ਼ੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ-ਕੀ ਅਮੋਲਕ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਲੁਕਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ।

ਰਹਿਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਕਾਰ ਭਾਰੇ ਕਿਉਂ ਲੱਗਣ? ਕਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨੀ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ, ਸਿੱਖ ਆਲਸ ਕਿਉਂ ਰੱਖੇ? ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾਨ ਅਥਵਾ ਕੇਸਕੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ? ਅਜਿਹੇ ਆਲਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਫ਼ਤਵਾ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ॥" ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਸਦਕੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਿਰਦਰਦੀ ਸਮਝਣਾ।

"ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ॥॥੨॥ (॥੮॥੧੮) (ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅੰਗ: ੨੮੬)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਹਿਣੇ ਹੀ ਪੈਣੇ ਹਨ, ਮੰਨਣੇ ਹੀ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਾਨੂੰ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਭੁੰਜੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਕਰੜੇ ਇਸ ਲਈ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਢਲਿਆਈ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬਰਸਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵੀ ਚਾਵਾਂ ਮਲ੍ਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਰੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਮਹਾਂ-ਕਰੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂ-ਕਰੜੀ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਉੱਕੀ ਹੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ: "ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖਸਾਰੁ॥ (ਸਲੋਕ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੧੪੨੨) ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਚਾਕਰੀ ਠੀਕ ਨਿਭ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸਭ ਕੁਝ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਛੱਡ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੱਦੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਬੰਧੀ ਮਨ- ਮਰਜ਼ੀ ਵਰਤ ਕੇ ਤਨਖ਼ਾਹੀਏ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਹ ਸੋਚਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਰ-ਹੁਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕਰਵਾ ਸਕੀਏ।

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਘਾਟ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਧਾਰ ਲੱਭਣਾ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਭਲੇ ਲਈ ਉਚਿੱਤ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਸਾਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੇ ਪਾਰ-ਉਤਾਰੇ ਲਈ 'ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਰੂਪੀ' ਹੁਕਮ ਚਲਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਰਹਿਤ ਔਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਢਲਿਆਈ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿਤ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ: "ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਬਹੁਤੁ ਪਿਆਰੇ॥੬॥" (ਨਟ ਮ: ੪, ਅੰਗ: ੯੮੨) ਇਹ ਹੈ ਰਹਿਤ-ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਆਦਰ।

ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਹਿਤ ਸਬੰਧੀ ਸਿਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, "ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵਹਿ ਤਾ ਉਬਰਹਿ ਨਾਹਿ ਤ ਬਧੇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ॥੧॥" (ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਅੰਗ: ੫੯੧)" ਭਾਵ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਤਨੋਂ, ਮਨੋਂ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਭ ਬੱਧੇ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹੀ ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਕਰੜਾਈ ਹੈ।

"ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੋ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ॥"

ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ

ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਜਪੁਜੀ), ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ

ਬਾਣਾ : ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ ਤੇ ਅੱਡਰਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਗੋਲ ਦੁਮਾਲੇ ਸਜਾ ਲਏ, ਵਧੀਆ ਜਿਹਾ ਚੋਲਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਪਾ ਲਿਆ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਸਤਰ ਫੜ ਲਿਆ, ਬਸ ਫ਼ਿਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਬਸ ਮੈਂ ਹੀ ਆਂ।

ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਫ਼ੌਜ ਆਂ।

ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਲੈ ਲਵਾਂ, ਪੈਸੇ ਦੇਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਦੇਵਾਂ, ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਾਣਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਟਿਕਟ ਲਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਲਵਾਂ।

ਲੋਕ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾਇਆ ਸੀ ?

ਨਹੀਂ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਣਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ ਕਿ (ਸ਼ੁੱਧ ਹਿਰਦਾ, ਨਿਰਮਲ ਮਨ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਮਾਰਨਾ, "ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਧੀ ਸਮਝਣਾ", ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਚੁਗਲੀ ਦ੍ਵੈਖ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਆਦਿ) ਕੀ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਣਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ? ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਾ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿਖ ਸਕੀਏ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰ 'ਤਾ ਪਰ ਕੀ ਕਦੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵੀ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੋਚਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਾਣਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਲਈ, ਉੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਆਚਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। (ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ

ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗਵਾਹੀ ਸਿੱਖ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ਜੱਜ ਆਪਣਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਚਰਿਤਰ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।)

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੱਚੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੱਚੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪੱਕੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਬਾਣਾ (ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਣਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿ) ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬਾਣਾ (ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ ਜਾਂ ਦੁਮਾਲਾ, ਚਿੱਟੇ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਪਰ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮਨ ਵਿਚ ਝੂਠ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਿੰਦਾ ਆਦਿ) ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬਾਣੀ : ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਕਦੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। (ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਇਕ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚੀ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬਸ ਮੱਥਾ ਹੀ ਟੇਕੀਦਾ ਹੈ।

ਜਾਗੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਜਾਗੋ! ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜਨੀ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਬੱਚਾ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸਰਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ, ਚਾਹੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦਾ ਚਾਹੇ ਗ਼ਮੀ ਦਾ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਲੱਭਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰੀਏ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿੱਤਨੇਮ, ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਵੀ ਕਰੀਏ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ-ਗ਼ਮੀ 'ਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਪਿੰਡ, ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਪਾਠ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਪਰਵਾਹ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਛਹਿਬਰਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ-ਇਕ ਚੌਂਕੜੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬੇਅੰਤ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਫ਼ਿਰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਤੇ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੋ ਬਾਣੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ। ਸਾਡਾ ਬਾਣਾ ਫ਼ੋਟੋ ਖਿੱਚਵਾ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈਟ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਜੋਗਾ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੜੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਅਤਿ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਾਪੂ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਜੋ ਕਿ
ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਠ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸਨ ਦੀ ਮਿਠੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸਲਾਨਾ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ

21 ਸਤੰਬਰ 2023 ਤੋਂ 24 ਸਤੰਬਰ 2023 ਤੱਕ ਗੁ: ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾ. ਅਠਵੀਂ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

21-09-2023 ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਆਰੰਭ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਨੰਬਰ 13

23-09-2023 ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਸਮਾਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸਵੇਰੇ 04:30 ਵਜੇ ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 08:00 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਕੀਰਤਨ ਦਿਵਸ ਸੁਹੇਲਾ ਆਰੰਭ ਸਵੇਰੇ 08:00 ਵਜੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੁਪਿਹਰ 02:00 ਵਜੇ ਤੱਕ

23-09-2023 ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਕੀਰਤਨ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਸੋ ਦਰ ਚੌਂਕੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰੰਭ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ 03:30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗੁਰੂਦਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾ. ਅੱਠਵੀਂ, ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਲਦੇਵ ਨਗਰ ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨਰਾਇਣਗੜ ਰੋਡ ਤੇ 8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ ਜੀ

Contact: 94666-93516, 94175-59203, 89011-92142, 86997-56535

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਹੁਣ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ, ਡਾਕਘਰਾਂ ਰਾਹੀਂ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਆਦਿ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਦਾ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਦਾ ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਅੰਕ ਵਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਟਸਐਪ ਨੰਬਰ ਸਾਡੇ ਵਟਸਐਪ ਨੰਬਰ: 93577-23874 'ਤੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਜੀ।

SO KAHIYAT HAI SOORA is Online available at:
1.www.akj.org 2.www.akjmagazine.com
3.Face book 4.Whatsapp

Postal Registration No.CHD/0178/2015-2017

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਵਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ।